KADERNOTA 2025-2028 - CONCEPT

Inhoudsopgave

Samenvatting **5**

Samenvatting 5
Voorwoord 5
Uitgangssituatie 2024-2028 8
Meerjarenperspectief 2024-2028 9
Toelichting financiële mutaties 10
Reserves 11
Voorzieningen 13
Uitgangspunten 14
Wettelijke taken 17
PDF 17
Toelichting reserve (op website anders weergegeven) 18
Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven) 18

Programma **19**

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur 19
Ontwikkelingen 19
1.1 Vertrouwen in de overheid 20
1.2 Communicatie en participatie 22
1.3 Dienstverlening en menselijke maat 24
1.4 Ondermijnende criminaliteit 27
Financiële ontwikkelingen 30

2. Sociaal Etten-Leur 31
Ontwikkelingen - Jeugd 32
Ontwikkelingen - Onderwijs 32
Ontwikkelingen - subsidie 33
Ontwikkelingen - Overig 34
2.1 Iedereen moet mee kunnen doen 37
2.2 Minima- en armoedebeleid 39
2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties 40
2.4 Jong zijn in Etten-Leur 42
2.5 Gezond oud worden en zelf- en samenzorg 44
Financiële ontwikkelingen 46

3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur 47
Ontwikkelingen 47
3.1 Woningbouw 48
3.2 Verkeersafwikkeling 50
3.3 Verkeersveiligheid 52
3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied 54

3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen 56
Financiële ontwikkelingen 58

4. Economie en werk in Etten-Leur 59
Ontwikkelingen 59
4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk 60
4.2 Het versterken van de economie 62
4.3 Toerisme en recreatie 64
4.4 Een levendig centrum 65
4.5 Agrarische sector 66
Financiële ontwikkelingen 67

5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur 68
Ontwikkelingen 68
5.1 Duurzaam wonen 69
5.2 Duurzame woon- en leefomgeving 71
5.3 Duurzaam produceren 73
5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen 74
Financiële ontwikkelingen 76

Paragrafen 77

Lokale heffingen 78
Aanpassing tarieven 78

Weerstandsvermogen en risicobeheersing 79
Uitgangspunten 79

Onderhoud kapitaalgoederen 80
Onderhoud kapitaalgoederen 80
Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied 80
Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen 83

Financiering 84
Financiering 84

Bedrijfsvoering 85
Algemeen 85
Loonkosten 85

Verbonden partijen 86
Ontwikkelingen 86

Grondbeleid 87
Grondbeleid 87
Wonen 87
Bedrijventerreinen 89
Reserve Cultuur 89
Reserve Compenserend Groen en reserve Landschapsbeleid en beheer 90

Risico's 90
Investeringen 93
Krediet aanpassingen 93
Investeringsruimte 2025-2028 93
Financiële positie **94**
Financiële positie reserves en voorzieningen 94
Inleiding 94
Samenvatting 94
Totaal reserves 2023-2028 96
Totaal voorzieningen 2023-2028 112
Stille reserves 123
BESLUITVORMING **127**
Besluitvorming 127
Besluitvorming 127
Toezeggingen 128
Vragen gemeenteraad 128
Contact en privacy **129**
Contact 129
Contact 129
Privacy beleid 129

Samenvatting

Samenvatting

Voorwoord

Ambitieus en behoedzaam

We zijn halverwege onze bestuursperiode en kijken vooruit naar de komende jaren. We hebben inmiddels zaken afgerond en veel in de steigers staan. Vorig jaar besteedden we veel aandacht aan het betrekken van inwoners, ondernemers en andere partners bij het opstellen van visies en uitwerking van beleid. Dit deden we in samenwerking en afstemming met de gemeenteraad. Daarnaast hebben we onze ambities die voor een verdere toekomst belangrijk zijn, in voorbereiding genomen. Om voldoende woningen te garanderen, de verkeersafwikkeling te verbeteren en om onze voorzieningen op niveau te houden, besloten we met elkaar om dit fasegewijs op te pakken. Deze kadernota kent geen nieuw beleid dat afwijkt van de afspraken in het Raadsprogramma 2022-2026. Ontwikkelingen die op ons afkomen en plannen die we in voorbereiding hebben, verwerkten we nog niet financieel in de kadernota.

Vooruitblik op basis van voorjaarsnota kabinet zorgelijk

We staan inmiddels in de startblokken voor de uitvoering van onze plannen. Echter, onze financiële positie is onzeker. Het zogenaamde ‘ravijnjaar’ in 2026 heeft ook negatieve gevolgen voor de jaren daarna. Dat is al duidelijk te zien in de financiële startpositie van de kadernota. De voorjaarsnota van het kabinet hebben we nog niet verwerkt. Dat doen we als we alle details hebben via de zogenaamde meicirculaire. Een eerste vingeroefening op basis van de voorjaarsnota laat tekorten zien. Ook voor het jaar 2025. Het doel van het college is om voor 2025 een sluitende begroting te presenteren. Voor 2026 en verder lopen de tekorten verder op. Het Rijk kort in totaal € 2,3 miljard op het gemeentefonds. Om deze tekorten te dekken moeten we kritisch naar de inkomsten en uitgaven kijken. Later in het jaar wordt duidelijk wat het nieuwe kabinet voor gemeenten gaat betekenen.

Behoedzaamheid gevraagd

We hebben dus te maken met onzekerheden. We moeten nu uitgaan van de cijfers zoals ze er op dit moment uitzien en van de vooraankondiging van de voorjaarsnota. Dat vraagt om behoedzaamheid. Het is belangrijk dat we gedegen financieel beleid blijven voeren, om een gezonde spaarpot te houden en ons bewust te zijn van risico’s die op ons afkomen. Dat vraagt ook iets van ons allen in de aanloop naar het samenstellen van de begroting van 2025 en verder. Echter stoppen met investeren is wat het college betreft niet verstandig. We hebben vorig jaar om die reden in onze begroting een bedrag van € 3 miljoen opgenomen voor uitvoering nieuw beleid binnen het raadsprogramma en voor het opvangen van tegenvallers.

Geen noodrem, blijven investeren, waakzaam blijven

In de eerste bestuursrapportage leest u welke acties uit het college-uitvoeringsprogramma we

hebben afgerond en welke acties in de steigers staan. Dat is een mooi resultaat tot nu toe. Het komende half jaar komen we nog met enkele beleidsstukken naar de gemeenteraad waar geld voor nodig is, zoals bijvoorbeeld de nota maatschappelijke accommodaties. In de kadernota staan ook enkele ontwikkelingen beschreven die financiële gevolgen hebben. Die zijn zoals eerder aangegeven, nog niet verwerkt. En we hebben nog ambities en investeringen op de lange termijn waar we rekening mee moeten houden. De VNG vraagt gemeenten om zichtbaar te maken welke gevolgen het heeft als er steeds meer aan de financiële basis van gemeenten getornd wordt door het Rijk. De VNG roept op om met name kritisch te kijken naar taken die de afgelopen jaren naar ons toe zijn gekomen. Zonder voldoende middelen kunnen we die niet uitvoeren zoals we dat zouden willen. Maar ook het uit- of afstellen van lange termijn investeringen en dus bijstellen van onze ambities, moeten we onder de loep nemen. We willen niet aan de noodrem trekken, maar wel waakzaam blijven. We willen blijven investeren in onze gemeente en gemeenschap.

Gedachtewisseling over gevolgen en maatregelen bij de begroting

Het college wil graag met de gemeenteraad bij de behandeling van de begroting 2025 van gedachten wisselen over uitgangspunten en mogelijke maatregelen om te komen tot een structureel sluitende begroting. Het college bereidt daarom vanaf september voor de drie domeinen (het fysieke en sociale domein en dienstverlening/bedrijfsvoering) maatregelen voor. Bij de begrotingsbehandeling delen we een eerste beeld van de uitkomsten. Bij de kadernota 2026 kunnen we dan besluiten hierover nemen, mocht er geen dekking komen vanuit het Rijk.

Hogere bijdrage van inwoners

Bij de jaarlijkse benchmark van gemeenten, een vergelijking onderling, bleek dat er in Etten-Leur nog ruimte zit bij de heffing van de onroerendezaakbelasting (OZB). En dat voor een gemeente met een hoog voorzieningenniveau. Gezien de financiële situatie stelt het college voor de OZB in 2025, 2026 en 2027 extra te verhogen met 5%. We weten dat dit geen populaire maatregel is. Maar gezien de kwaliteit en kwantiteit van de voorzieningen in onze gemeente, vinden we dit een verantwoord voorstel. Daarmee vangen we overigens slechts een deel van het te verwachten tekort op.

Goed voor de toekomst van Etten-Leur zorgen

Het college is en blijft gemotiveerd om goed voor de toekomst van Etten-Leur te zorgen. Daar voelen we ons verantwoordelijk voor. Daarom zoeken we met deze kadernota naar een goede balans. Onze ambities uit het raadsprogramma uitvoeren en tegelijkertijd behoedzaam sturen om te anticiperen op wat de toekomstige financiële situatie op de lange termijn voor ons betekent. Bij de begroting hopen we ook meer duidelijkheid te hebben over de afspraken met het nieuwe kabinet en dus over onze financiële positie vanaf 2025. We gaan ervoor om ons raadsprogramma en de acties die we hebben afgesproken in het college-uitvoeringsprogramma, te realiseren. Indien nodig passen we onze plannen zodanig aan dat het gemeentebestuur in de volgende raadsperiode door kan gaan met de plannen die we nu in de steigers zetten. Met de lange termijn investeringen waar we nu de voorbereidingen voor treffen. We werken hard aan een goede basis voor de toekomst van Etten-Leur. Ambitieus en behoedzaam.

Het college van burgemeester en wethouders

Uitgangssituatie 2024-2028

Op 13 november 2023 stelde de gemeenteraad de programmabegroting 2024 vast.
De gemeenteraad nam ook kennis van de meerjarenraming 2025-2027.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Vastgestelde begroting 2024	0	-146	-6.413	-5.763	
Startpositie 2028 (= 2027)					-5.763
Startpositie kadernota 2025-2028	**0**	**-146**	**-6.413**	**-5.763**	**-5.763**

Resultaat 2023

We sloten 2023 af met een **positief resultaat** van € 3.564.000.

Een toelichting op het resultaat 2023 leest u in de jaarstukken 2023. De gemeenteraad stelt de jaarstukken 2023 in dezelfde raadsvergadering als deze kadernota vast.

Meerjarenperspectief 2024-2028

De ontwikkelingen en voorstellen in de eerste bestuursrapportage 2024 en de kadernota 2025-2028 leiden tot het volgende meerjarenperspectief.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Startpositie kadernota 2025-2028	0	-146	-6.413	-5.763	-5.763
Wijzigingen	-853	-769	908	1.877	2.167
Mutaties meicirculaire 2024	pm	pm	pm	pm	pm
Saldo kadernota 2025-2028	**-853**	**-915**	**-5.506**	**-3.887**	**-3.597**

De toelichting op deze cijfers leest u hier.

2024

Op basis van de huidige inzichten sluiten we 2024 af met een negatief saldo.

2025-2028

De meerjarenbegroting is niet sluitend. Vanaf 2026 is nadrukkelijk de terugval van de financiële middelen uit het gemeentefonds zichtbaar. Wanneer de meicirculaire 2024 bekend is voegen we de effecten hiervan op de meerjarenbegroting nog toe.

Toelichting financiële mutaties

In het overzicht leest u een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de kadernota 2025-2028.

In de programma's nemen we financiële overzichten op met meer details en toelichtingen.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
1. Algemene uitkering decembercirculaire 2023	-216	0	0	0	0
2. Verhoging onroerendezaakbelasting	0	505	1.068	1.699	1.751
3. Uitbreiding formatie	-36	-663	-751	-169	-169
4. Aanpassing CAO 2024	-102	0	0	0	0
5. Samenwerking informatievoorziening	-138	-130	0	0	0
6. Inhuur medewerker gezondheid	-112	0	0	0	0
7. Actualisatie indexeringen 2025-2028	33	127	924	675	694
8. Kapitaallasten en rente grondexploitaties	0	-150	-100	-150	-150
9. Werkbudget Centrumvisie	0	-200	0	0	0
10. Aanbesteding onkruidbestrijding	-60	-60	-60	-60	-60
11. Overig	-222	-198	-174	-119	101
Totaal wijzigingen	**-853**	**-769**	**908**	**1.877**	**2.167**

Reserves

Reserve nog uit te voeren werkzaamheden

Wanneer we bedragen storten of onttrekken aan een reserve nemen we dit op in het betreffende programma. Een uitzondering hierop is de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden. Deze bedragen voegden we in 2023 toe aan de reserve. Deze halen we er nu weer uit om de werkzaamheden in 2024 verder uit te voeren.

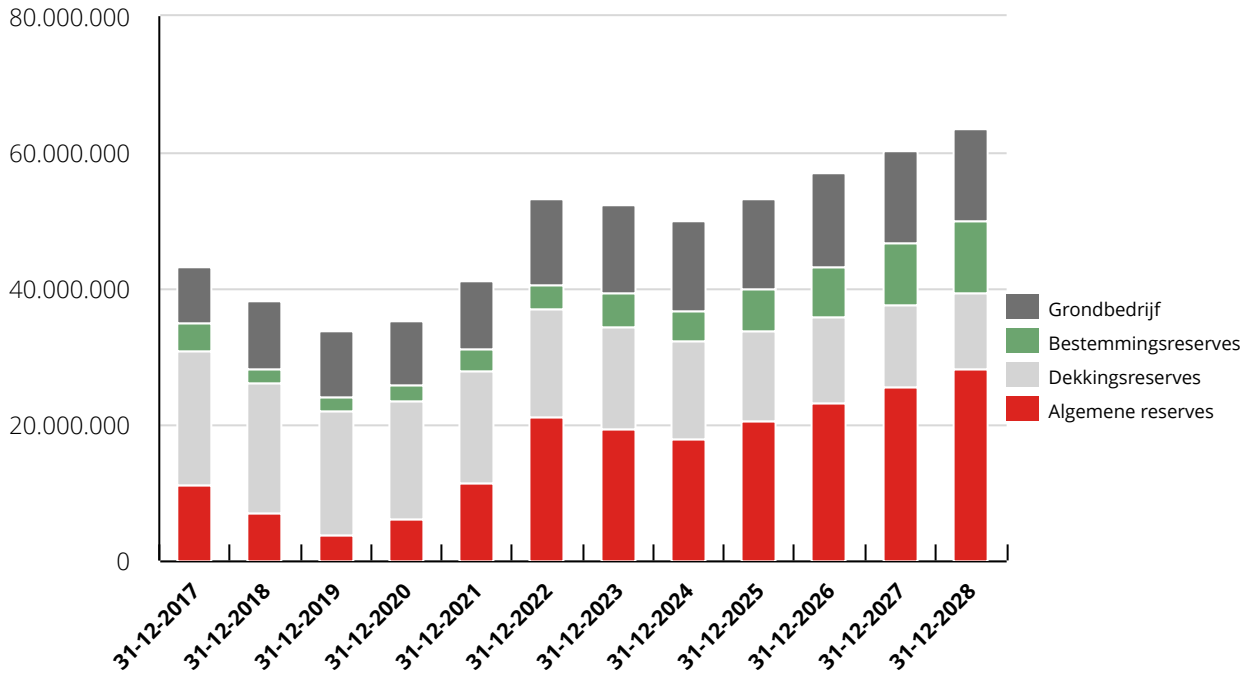
(bedragen x € 1.000)	programma	2024	2025	2026	2027
1. Nieuw financieel pakket	1	-177	0	0	0
2. Leefbaarheidsbudget 2023	2	-47	0	0	0
Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden		**224**	**0**	**0**	**0**

Reserves

Op basis van de geactualiseerde meerjarenbegroting 2024-2028 bij deze kadernota brengen we de financiële positie van reserves en voorzieningen en het verloop voor de komende jaren in beeld. Het overzicht van alle reserves en voorzieningen vindt u bij de gedetailleerde financiële positie.

Reserves behoren tot het eigen vermogen en zijn in principe vrij inzetbaar. Aan sommige reserves ligt een bestemming ten grondslag. Deze zijn daarom niet vrij inzetbaar. De algemene reserves zijn vrij om in te zetten, maar ook noodzakelijk om eventuele tekorten en risico's op te kunnen vangen.

Verloop reserves 2017-2028

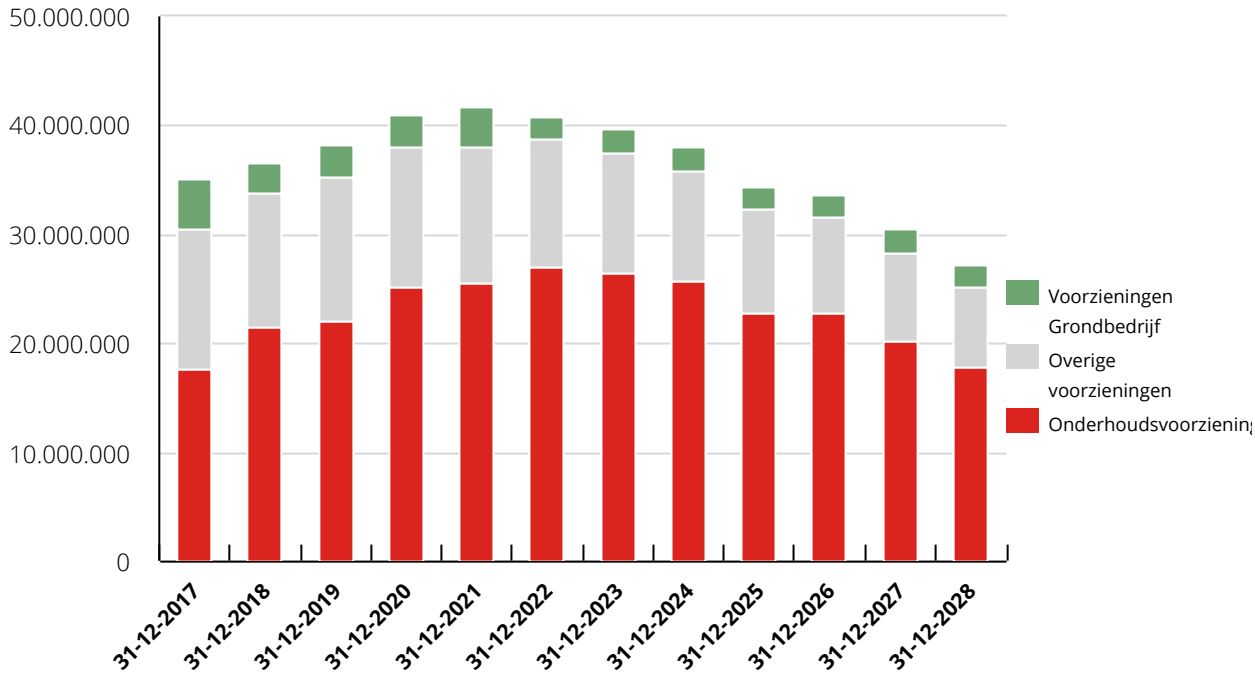
Solide reservepositie
Onze reservepositie is stabiel. Het totaalbedrag aan reserves was op 31 december 2023 € 52,3 miljoen.
Hiervan behoort ongeveer € 19,4 miljoen tot de algemene reserve.

In dit overzicht houden we geen rekening met het rekeningresultaat 2023 en de resultaatbestemmingen uit de jaarrekening 2023.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen en zijn nodig om uitgaven in de toekomst te kunnen doen. We kijken hierbij minimaal 10 jaar vooruit. De belangrijkste voorzieningen zijn de onderhoudsvoorzieningen voor het openbaar gebied, sportvoorzieningen en gebouwen.

Verloop voorzieningen 2017-2028

Uitgangspunten

Voor het opstellen van de kadernota 2025-2028 actualiseren we de meerjarenraming.

Het Centraal Planbureau publiceerde in februari het Centraal Economisch Plan 2024. Dit plan wordt gebruikt voor de meerjarige begrotingsramingen van het kabinet. In de kadernota gebruiken we de indexpercentages uit dit plan.

Inwoners en woningen

Voor de kadernota 2025-2028 actualiseren we de prognoses voor inwoner- en woningaantallen. De actuele cijfers baseren we op de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). We houden voor de groei van de woningvoorraad vanaf 2024 nadrukkelijk rekening met aantallen te bouwen woningen zoals vastgelegd in de regionale Woondeal van maart 2023. Indicatief wordt van Etten-Leur gevraagd tot en met 2030 nog minstens 2.000 nieuwe woningen, waaronder tijdelijke woningen, te realiseren.

Omdat de definitie van een woning(eenheid) voor de verschillende onderdelen binnen de begroting verschillend is, geven we in deze interne kaderbrief de mutatie van de woningaantallen als kader mee.

	woningen	toename	inwoners	toename
2024	20.121	306	45.252	398
2025	20.427	300	45.650	390
2026	20.727	400	46.040	520
2027	21.127	300	46.560	390
2028	21.427	275	46.950	358
2029	21.702	275	47.308	358
2030	21.977	275	47.666	358
2031	22.252	250	48.024	325
2032	22.502	200	48.349	260
2033	22.702	200	48.609	260
2034	22.902		48.869	

Kosten

Personeelskosten

De huidige cao heeft een looptijd tot 31 maart 2025. We actualiseerden de personeelskosten 2024 op basis van deze cao.
Voor de volgende jaren baseren we ons op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers'. Op basis van deze aannames ziet de indexering van de totale personeelslasten er als volgt uit:

	2025	2026	2027	2028
CAO ontwikkelingen	4,40%	3,40%	4,30%	3,90%

Kosten derden

Voor de kosten zoals inhuur personeel, energie, duurzame zaken, sociale uitkeringen en overige goederen en diensten gebruiken we de volgende indexeringspercentages:

	2025	2026	2027	2028
Inhuur personeel	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Duurzame zaken	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Sociale uitkeringen	4,40%	3,40%	4,30%	3,90%
Overige goederen en diensten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

Deze percentages baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. Bij de stijging van de sociale uitkeringen zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten.

Opbrengsten

Onroerendezaakbelasting

Het tarief van onder andere de onroerendezaakbelasting baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. In de tabel hieronder nemen we de voorgestelde verhogingen op:

	2025	2026	2027	2028
Onroerendezaakbelasting*	7,20%	7,20%	7,20%	2,20%
Hondenbelasting	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Precariobelasting	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Toeristenbelasting	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

*Inclusief extra verhoging van 5% in 2025,2026 en 2027

Rechten en heffingen

	2025	2026	2027	2028
Lijkbezorgingsrechten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Marktgelden	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

We baseren deze percentages op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Bij de rioolheffing en de afvalstoffenheffing is sprake van kostendekkende tarieven. De opbrengsten zijn afhankelijk van de kosten.
Voorstellen voor tariefaanpassing doen we bij de belastingvoorstellen 2025.

Overige

	2025	2026	2027	2028
Leges	4,40%	3,40%	4,30%	3,90%
Huren en pachten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Overige inkomsten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

Bij de stijging van de leges zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten. Het merendeel van de legeskosten bestaat uit loonkosten.

De huren en pachten baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Een aantal onderdelen indexeren we niet: de parkeerbelasting, de parkeergarage en het parkeerterrein bij het zwembad.

Parkeergelden

Voor parkeren gelden de volgende uitgangspunten:
1. de tarieven zijn tenminste kostendekkend;
2. de tarieven zijn concurrerend met die van omliggende gemeenten.

In 2024 blijven we het parkeerbeleid volgen en optimaliseren. Dit kan betekenen dat er ook een wijziging in de parkeertarieven plaatsvindt.

Gemeentefonds / Onvoorzien

We ramen de algemene uitkering uit het gemeentefonds tegen lopende prijzen. Dit betekent dat in deze raming de loon- en prijsontwikkeling van de rijksuitgaven is meegenomen.

Bij het opstellen van de kadernota 2025-2028 herrekenen we de uitkeringen uit het gemeentefonds op basis van actuele ontwikkelingen en op basis van de laatst bekende circulaire.

Onvoorzien

In de meerjarenraming nemen we de post onvoorzien op:

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Onvoorzien	250	250	250	250

Wettelijke taken

In deze kadernota namen we geen overzicht op van de wettelijke en niet-wettelijke taken.

Wilt u de wettelijke en niet-wettelijke taken inzien kijk dan in de kadernota van 2021.

PDF

Klik op deze link om het pdf-bestand van de kadernota 2025-2028 te lezen.

De ‘pdf-versie’ van de kadernota ziet er niet optimaal uit. De digitale presentatie staat voorop.

Toelichting reserve (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Nieuw financieel pakket	We ronden de implementatie van het nieuw financieel pakket af in 2024.
2. Leefbaarheidsbudget 2023	Het overgebleven leefbaarheidsbudget 2023 namen we mee voor de uitvoering in 2024.

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Algemene uitkering decembercirculaire 2023	We verwerken de decembercirculaire 2023.
2. Verhoging onroerendezaakbelasting	Onze tekorten lopen de komende jaren op. Dat wordt grotendeels veroorzaakt door een korting van het Rijk op het gemeentefonds ter grootte van € 2,3 miljard. Het is onzeker of de Rijksoverheid deze korting ongedaan maakt. We vinden het belangrijk om tijdig maatregelen te nemen. De komende jaren staan ons grote projecten uit het college uitvoeringsprogramma te wachten zoals bijvoorbeeld de bouw van de nieuwe wijk Haansberg, aanpassingen in de infrastructuur, het Groenplan en investeren in maatschappelijke accommodaties. Om geld beschikbaar te hebben voor deze investeringen stellen we voor in 2025, 2026 en 2027 de onroerendezaakbelasting ieder jaar met 5 % te laten stijgen.
3. Uitbreiding formatie	We breiden de formatie op diverse gebieden uit. Een toelichting leest u in programma 1, 2 en 3.
4. Aanpassing CAO 2024	Voor 2024 is een nieuwe CAO vastgesteld voor ons personeel. Deze valt hoger uit dan waarmee we in de begroting rekening hielden.
5. Samenwerking informatievoorziening	De deelnemers van ICT WBW werken aan een passende samenwerkingsvorm op het gebied van informatievoorziening en automatisering. Voor de uitvoering stelden we een kwartiermaker aan. De kosten van deze samenwerkingsvorm na 2025 zijn nog niet bekend.
6. Inhuur medewerker gezondheid	We huren tijdelijk een medewerker in om diverse projecten vanuit het Integraal Zorgakkoord en het Gezond en Actief Leven Akkoord uit te voeren.
7. Actualisatie indexeringen 2025-2028	Voor de jaren 2025-2028 actualiseerden we diverse indexeringspercentages voor loon- en prijsontwikkelingen. We gebruiken indexeringspercentages uit onafhankelijke bronnen (Centraal Planbureau). Ook gebruiken we dit (indexerings)budget in programma 2 voor WMO Huishoudelijke Ondersteuning, Jeugdzorg voor de Niet Vrij Toegankelijke Zorg, Gecertificeerde Instellingen, leerlingenvervoer en voor de bijdrage aan Gemeenschappelijke Regelingen.
8. Kapitaallasten en rente grondexploitaties	We nemen extra financiële ruimte op om de kapitaallasten te dekken van investeringen die we bij de begroting 2025 op het investeringsplan willen zetten. Ook wijzigen we de rentekosten die we doorberekenen aan de grondexploitaties.
9. Werkbudget Centrumvisie	De raad stelde de centrumvisie vast. We ronden het uitvoeringsplan in het derde kwartaal 2024 af. Vanaf 2025 voeren we de acties uit het uitvoeringsplan uit en vragen hiervoor een werkbudget.
10. Aanbesteding onkruidbestrijding	De aanbesteding onkruidbestrijding valt duurder uit.
11. Overig	Meerdere afwijkingen, uitgebreidere specificatie in de programma's.

Programma

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur

We werken aan een betrouwbare en servicegerichte organisatie voor onze inwoners en partners zoals het onderwijs, ondernemers, andere overheden en maatschappelijke organisaties, verenigingen en instellingen. Een organisatie zonder onnodige drempels en procedures waarbij de menselijke maat het uitgangspunt is van onze dienstverlening. Dat vraagt om professionals die binnen de wetten en regelgeving ruimte voor maatwerk zien en benutten. De gemeente inspireert, stimuleert en faciliteert en zoekt actief de dialoog en samenwerking op. Veel aandacht gaat uit naar het vroegtijdig betrekken van inwoners en andere partijen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid. Bestuurders en de organisatie gaan tijdig met inwoners in gesprek over maatschappelijke vraagstukken. Voor een goed functionerende gemeente is ook de relatie tussen de gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie van groot belang, evenals een goede samenwerking in de regio zowel ambtelijk, bestuurlijk en politiek.

Ontwikkelingen

Aanbesteden accountant

Het contract met de accountant loopt tot en met de controle van de jaarrekening 2023 (1 juli 2024). Omdat ook de opties tot verlenging benut waren, moesten we opnieuw aanbesteden. De aanbesteding voerden we uit in de periode december 2023 tot en met maart 2024. In de raadsvergadering van april behandelde de gemeenteraad een voorstel om tot gunning voor de komende vier jaar over te gaan. De kosten stijgen door de loonontwikkeling en de toename van het aantal SiSa (Single information Single audit) verklaringen dat gecontroleerd moet worden. De extra kosten zijn € 7.500 per jaar.

1.1 Vertrouwen in de overheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het vergroten van het vertrouwen van de inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners in het gemeentebestuur. Meer en beter contact vanuit de gemeente met hen zodat zij weten waar ze aan toe zijn. De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners krijgen meer vertrouwen in de gemeente/het gemeentebestuur.
- De gemeente betrekt (we betrekken onze) inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer en beter bij wat de gemeente doet (we doen).
- De gemeente(-raad) is zichtbaar en benaderbaar.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten altijd wie hun contactpersoon is bij de gemeente.
2. Raadsvergaderingen worden gehouden op een prettig toegankelijke locatie.
3. Inwoners, ondernemers en andere maatschappelijke partners worden verwelkomd wanneer ze 'aankloppen' bij de gemeente.
4. De gemeente treedt vaker naar buiten en spreekt met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners die met de gemeente willen spreken.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen. Aanbesteding herinrichting begane grond loopt.
We voerden zoals afgesproken op 25 maart een dialoog met maatschappelijke partners met als doel input verzamelen voor het mobiliteitsplan. Net na de zomervakantie staat een bijeenkomst gepland met ondernemers
Project raadzaal en herinrichting begane grond. Aanbesteding herinrichting begane grond loopt.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Inwoners beter informeren over en betrekken bij de activiteiten van de gemeenteraad. Hiervoor maken we een raadscommunicatieplan
De terugkoppeling van de resultaten van de afstemming met maatschappelijke partners in de P&C documenten vindt plaats. De opbrengst van de bijeenkomst over mobiliteit krijgt een plaats in het mobiliteitsplan en het uitvoeringsprogramma waarvoor vanaf 2025 middelen moeten worden geraamd.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen	De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.	**2024**	**2025**
Afstemming met maatschappelijke partners	Tweemaal per jaar (ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting) een bijeenkomst organiseren met maatschappelijke partners om antwoord te krijgen op de vraag: 'liggen we op koers met de uitvoering van het raadsprogramma en zijn er eventueel bijstellingen nodig gegeven maatschappelijke ontwikkelingen?'	**2024**	**2025**
Project Raadzaal en Herindeling Publiekshal	Toegankelijke locatie voor raadsvergaderingen en een publiekshal die aansluit bij de opgave dienstverlening. (Met oog voor werkplekken van RWB/Werkplein).	**2024**	**2025**

1.2 Communicatie en participatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel van de gemeenteraad is dat inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners beter begrijpen wat de gemeente doet en waarom. Door duidelijke communicatie in heldere taal weten mensen beter waar ze terecht kunnen bij de gemeente en worden ze dus beter geholpen. Met goede communicatie en participatie verlopen projecten beter en hebben inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer invloed op wat de gemeente doet. Inwoners moeten meer regie krijgen over hun woon- en leefomgeving doordat de gemeente openstaat voor hun expertise en initiatieven en deze waar nodig ondersteunt. Dat geldt ook voor ondernemers en andere (maatschappelijke) partners. De gemeenteraad zet in op een betere toegankelijkheid van de gemeente, zowel digitaal als persoonlijk. Voor inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners moet duidelijk zijn welke informatie zij waar kunnen vinden en met wie zij contact kunnen opnemen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners begrijpen wat de gemeente doet en waarom.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten, zowel persoonlijk als digitaal, waar en waarvoor ze bij de gemeente terecht kunnen.

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners hebben (meer) regie over hun woon- en leefomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. We gebruiken heldere taal (altijd, maar in het bijzonder wanneer we met onze inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners communiceren).
2. We zijn bereikbaar en informatie is vindbaar en begrijpelijk.
3. We leggen altijd uit wat we doen en waarom.
4. We betrekken inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners actief bij (communiceren actief over) plannen en activiteiten.
5. De gemeente biedt ruimte voor initiatieven van inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid. Dit onderzoek is afgerond en de raad is geïnformeerd.
Evaluatie wijkgericht werken vindt plaats in de tweede helft 2024

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid	Naar aanleiding van verzoek van de raad en met het budget dat is toegekend bij de kadernota, onderzoeken we wat nodig is voor het verbeteren van de communicatie en bereikbaarheid van de gemeente voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Heeft verbinding met het onderzoek naar online dienstverlening en de visie op dienstverlening.	**2024**
Evaluatie wijkgericht werken	Wijkgericht werken als methodiek en de positionering van de wijkmanager evalueren.	**2024**

1.3 Dienstverlening en menselijke maat

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel is dat iedereen mee kan doen in Etten-Leur. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners mogen niet belemmerd worden door te complexe regels, door te weinig digitale vaardigheden of andere obstakels zoals een taalbarrière of fysieke ontoegankelijkheid. In onze dienstverlening moet de mens, het bedrijf, de vereniging of de maatschappelijke organisatie meer centraal staan. We verplaatsen ons beter in de persoon, ondernemer of (maatschappelijke) partner en helpen diegene door de complexe wereld van de overheid heen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners en andere partners vinden de gemeentelijke dienstverlening, zowel persoonlijk als digitaal, duidelijk, vindbaar, toegankelijk, betrouwbaar en begrijpelijk. Dit geldt ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
- Inwoners en andere partners ervaren de gemeentelijke dienstverlening als eerlijk en begripvol.

Wat zijn de doelen?

1. We leggen zowel digitaal als fysiek beter en persoonlijker contact met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.
2. De gemeentewebsite en andere dienstverleningskanalen zijn duidelijk vormgegeven en goed toegankelijk, ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
3. Goede dienstverlening is gebaat bij ‘regelruimte’: handelingsperspectief om te doen wat in een specifiek geval nodig is.
4. Voor burgers die zelf goed aan de slag kunnen, richten we de werkprocessen zo in dat hun zelfwerkzaamheid beloond wordt met vloeiende dienstverleningsprocessen, korte tijdsbelasting en vlotte afhandeling.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Een gemeente waar iedereen mee kan doen en de menselijke maat. We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening: Plan van aanpak voor stimuleren heldere taal is vastgesteld. Diverse activiteiten inmiddels uitgevoerd. Informatiepunt Digitale Overheid bij bibliotheek operationeel.
Bereikbaarheid gemeente bevorderen. We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening: Per 1 september 2023 is er de Nieuwe Buiten Beter app. Nieuwe website Etten-Leur.nl gerealiseerd.
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat. We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening: Het aspect menselijke maat en hostmanship heeft aandacht bij de actielijnen Omgevingswet.
Verbetering digitale dienstverlening. We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening: Livechat is operationeel. Toets digitale toegankelijkheid websites is uitgevoerd. Fase 1 Dienstenwet: Single Digital Gateway (SDG) afgerond. De SDG geeft burgers en bedrijven makkelijk toegang tot digitale overheidsdienstverlening in de Europese Unie. Team Jeugd voldoet met ingang van 1 november 2023 definitief aan de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer. Introductie van de “Vraagwijzer” Sociaal Domein. Mogelijkheid raadplegen is ingevoerd. Het vullen van content is gaande, een deel daarvan moet ook nog van aanbieders zorg komen. Verschillende aanmeldformulieren Sociaal Domein in de website opgenomen. Gezinnen kunnen een digitale aanvraag doen voor jeugdhulp. Digitaal aanvragen rijbewijs operationeel.
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen. Er wordt gewerkt aan service- en kwaliteitsnormen dienstverlening.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Diverse projecten en actielijnen van de uitvoeringsagenda dienstverlening lopen door in 2024 en 2025 of staan in 2024 en 2025 gepland. Plan van aanpak activiteiten hostmanship op korte en middellange termijn volgt in tweede kwartaal 2024.
Voortgang projecten en acties digitale overheid is sterk afhankelijk van landelijk te realiseren randvoorwaarden. Zoals wetgeving en digitale infrastructuur. Zo is bijvoorbeeld de Wet Electronisch Bestuursverkeer een jaar uitgesteld tot half 2024.
De werkgroep indicatoren raadsprogramma bespreekt de indicatoren voor Kadernota en programmabegroting.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Inclusieve gemeente en de menselijke maat	We werken eraan dat onze dienstverlening voor iedereen, zowel fysiek als digitaal, toegankelijk is en dat iedereen kan meedoen. In de wijze waarop we onze dienstverlening uitvoeren houden we rekening met de persoonlijke mogelijkheden en behoeften van mensen. We betrekken onze inwoners hierbij.	**2024**	**2025**
Bereikbaarheid gemeente bevorderen	We zetten in op moderne communicatiemiddelen om bereikbaarheid van de gemeente meetbaar en voor iedereen toegankelijk te maken. Daarnaast investeren we in het gedrag van onze medewerkers. Afhankelijk van het onderzoek rond communicatie (zie onderzoek behoefte communicatie en bereikbaarheid) nemen we concrete maatregelen.	**2024**	**2025**
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat	We investeren in houding en gedrag van onze medewerkers. Hostmanship moet in alle geledingen van de organisatie voelbaar worden. We monitoren voortdurend wat landelijk ontwikkeld en beschikbaar gesteld wordt en sluiten daarbij aan als het onze gemeente voordelen geeft in verbetering van onze dienstverlening.	**2024**	**2025**
Verbeteren digitale dienstverlening	Met de rapportage van de onderzoeksopdracht digitale dienstverlening bepalen we de agenda van ontwikkelingen en verbeteracties voor de digitale dienstverlening in de komende vier jaren. We zetten in op het vernieuwen gemeentelijke website www.etten-leur.nl en het verbeteren van de integrale sturing op de online dienstverlening. We doen dit samen met onze inwoners.	**2024**	**2025**
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen	Verkennen hoe we beter (integraal) inzicht kunnen krijgen in de interactie tussen mensen, ondernemers, instellingen en gemeente. Zodat we op basis van dit inzicht de mens, ondernemer of instelling centraal kunnen stellen in onze dienstverlening en onze dienstverlening kunnen ontwikkelen.	**2024**	**2025**

1.4 Ondermijnende criminaliteit

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

We willen het fenomeen ondermijnende criminaliteit zo effectief mogelijk aanpakken. Er wordt blijvend gewerkt aan de bewustwording voor bewoners, ondernemers, maar zeker ook ons eigen bestuur en organisatie. We zetten samen met partners zoals de Taskforce-RIEC, politie en andere partners in op het voorkomen van ondermijnende criminaliteit en (woon-) fraude. Bij constateren van ondermijnende criminaliteit wordt hierbij ook door de gezamenlijke partners opgetreden, en worden door deze partners de boetes opgelegd die binnen hun mogelijkheden liggen.

Maatschappelijk effect

Inwoners en ondernemers voelen zich veilig in hun woon- en werkomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie weten wat ze (ook anoniem) kunnen doen bij een vermoeden van ondermijnende activiteiten in hun omgeving.
2. We onderzoeken en pakken ontvangen signalen op met de samenwerkingspartners.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Ondermijning We werken aan bewustzijn bij inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie op thema's als radicalisering, mensenhandel en cybercriminaliteit. We doen dat door bijvoorbeeld voorlichting en het inrichten van platforms om intern signalen te delen enzovoort.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Het veiligheidsprogramma staat in april 2024 op de agenda van de raad.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
		2024	2025	2026
Ondermijning	Ondermijning op de agenda zetten (onder andere cybercrime en aanpak mensenhandel), werken aan bewustwording, zorgen voor een duidelijk meldpunt voor signalen. Samen met partners pakken we deze signalen aan. Het veiligheidsprogramma passen we daarop aan.			

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Algemene uitkering decembercirculaire 2023	We verwerken de decembercirculaire 2023.
2. Aanpassing CAO 2024	Voor 2024 is een nieuwe CAO vastgesteld voor ons personeel. Deze valt hoger uit dan waarmee we in de begroting rekening hielden.
3. Verhoging onroerendezaakbelasting	Onze tekorten lopen de komende jaren op. Dat wordt grotendeels veroorzaakt door een korting van het Rijk op het gemeentefonds ter grootte van € 2,3 miljard. Het is onzeker of de Rijksoverheid deze korting ongedaan maakt. We vinden het belangrijk om tijdig maatregelen te nemen. De komende jaren staan ons grote projecten uit het college uitvoeringsprogramma te wachten zoals bijvoorbeeld de bouw van de nieuwe wijk Haansberg, aanpassingen in de infrastructuur, het Groenplan en investeren in maatschappelijke accommodaties. Om geld beschikbaar te hebben voor deze investeringen stellen we voor in 2025, 2026 en 2027 de onroerendezaakbelasting ieder jaar met 5 % te laten stijgen.
4. Samenwerking informatievoorziening	De deelnemers van ICT WBW werken aan een passende samenwerkingsvorm op het gebied van informatievoorziening en automatisering. Voor de uitvoering stelden we een kwartiermaker aan. De kosten van deze samenwerkingsvorm na 2025 zijn nog niet bekend.
5. Applicatiebeheerder	Voor de continuïteit van de nieuwe financiële en diverse andere applicaties is functioneel beheer nodig om bedrijfsrisico's te verminderen. In verband met de bovengenoemde samenwerking informatievoorziening gaat het eerst nog om tijdelijke capaciteit.
6. Medewerker kabinetszaken	We zien een toename van kabinets- en representatiewerkzaamheden. Er zijn veel verzoeken om contact met leden van het college.
7. Projectleider	In 2022 startten we een proef met 4 project- en procesbegeleiders. De meerwaarde voor onze organisatie is inmiddels bewezen. We vragen 1 fte om de project- en procesbegeleiders voor te zetten. Na 2026 dekken we deze fte uit bestaand budget. De overige 3 fte dekken we al uit bestaande budgetten.
8. Subsidiecoördinator	Op dit moment huren we een subsidiecoördinator in. Om een kwaliteitsslag te maken en de risico's in het subsidieproces te verminderen is omzetting van deze tijdelijke functie naar een structurele functie noodzakelijk.
9. Uitvoeringskosten Zundert (WMO)	De begroting brengen we in overeenstemming met de werkelijke uitvoeringskosten Zundert 2023.
10. Etten-Leur op de kaart	Etten-Leur heeft veel te bieden en draagt dit op verschillende manieren zo goed mogelijk uit. We missen echter een integrale aanpak als het gaat om het profiel van Etten-Leur, wie zijn we als gemeente en wat hebben we te bieden voor inwoners, ondernemers, instanties en bezoekers. We verzoeken om extra budget in 2024 en 2025 voor het uitwerken van het profiel van Etten-Leur. Dit geld zal onder andere worden besteed aan het inzetten van een extern marketingbureau.
11. Baronie en SRBT samenwerking	Sinds 2022 zien we een terugkeer naar een brede regievoering op rijks- en provinciaal niveau als het gaat om keuzes in de ruimtelijke- en economische ordening. Dit heeft ook te maken met de huidige opgaven zoals de transitie van de landbouw en het woningtekort. Etten-Leur maakt deel uit van de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT). Rond de gemeente Tilburg werkt men al geruime tijd samen in de Gemeenschappelijke Regeling Hart van Brabant. De tien gemeenten rond Breda die samen de regio Baronie vormen gaan ook steeds actiever samenwerken. De samenwerking in Baronie-verband en de samenwerking in de SRBT vraagt om meer structuur met oog voor schaalomvang van de verschillende gemeenten, samenwerking met andere netwerken, slagkracht en democratische goedkeuring. De ontwikkeling hiervan vraagt om inzet van alle gemeenten zowel in capaciteit als in een financiële bijdrage.
12. Subsidie carnaval	We verstrekten eenmalig subsidie voor de carnavalsstichtingen in Etten en Leur ten laste van de post onvoorzien. Zie ook programma 5.
13. Burgerleden verhogen vergoeding	Met de fractievoorzitters spraken we af om met ingang van 2024 de burgerleden een vrijwilligersvergoeding van € 1.900 per jaar te geven. Dit in verband met de inzet van de burgerleden zowel tijdens maar ook buiten de vergaderingen van de gemeenteraad. Deze vrijwilligersvergoeding komt in de plaats van een vergoeding per bijgewoonde vergadering.
14. Raadscommunicatie	Het doel van de gemeenteraad is dat inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners beter begrijpen wat de gemeente doet en waarom. Door duidelijke communicatie in heldere taal weten mensen beter waar ze terecht kunnen bij de gemeente en worden ze beter geholpen. Met goede communicatie en participatie verlopen projecten beter en hebben inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer invloed op wat de gemeente doet. Om te zorgen voor een duidelijke communicatie vanuit de gemeenteraad en te zorgen dat we echt Etten-Leur Samen maken, stelden we een raadscommunicatieplan op. Dit plan stemden we uiteraard af met het gemeentelijk communicatiebeleid. Voor de uitvoering van de maatregelen in 2024 nemen we eenmalig € 12.500 op. Ook nemen we hiervoor vanaf 2024 € 10.000 structureel op.

Onderwerp	Toelichting
15. Bijeenkomsten Raad-college-management	In het coalitieakkoord namen we het volgende op: "Om aan 'Etten-Leur maken we samen' concreet invulling te geven, willen we ook één- of tweemaal per jaar met de gehele gemeenteraad en het college minimaal een halve dag om tafel om te spreken over de relatie, de samenwerking (voelt iedereen zich gehoord) en of we nog op schema liggen met de uitvoering van het raadsprogramma. Dit willen we als gemeenteraad en college ook doen met inwoners, onderwijs, ondernemers en maatschappelijke partners. Dit doen we ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting. We willen dit doen onder leiding van ervaren moderatoren." Voor het organiseren van deze bijeenkomsten is tot op heden geen budget opgenomen. De ervaring leert echter dat er wel kosten zijn voor een inleider en het gebruik van een externe locatie.
16. Stelpost kapitaallasten	We nemen extra financiële ruimte op om de kapitaallasten te dekken van investeringen die we bij de begroting 2025 op het investeringsplan willen zetten. Het gaat om de rotonde Concordialaan/ Hoevenseweg en Oude Grind/Hoevenseweg.
17. Rente grondexploitaties	Jaarlijks berekenen we rentekosten door aan de grondexploitaties. Dit percentage bedraagt momenteel 2% en is op basis van een vast voorschreven werkwijze. Vanaf 2025 wijzigt die werkwijze en is de rentetoerekening gelijk aan onze overige investeringen. Dat percentage bedraagt nu 1%. Door deze wijziging ontstaat een nadeel wat we bij deze kadernota inschatten. Jaarlijks, bij het opstellen van de begroting, stellen we dit bij op grond van de actuele boekwaarden.
18. Actualisatie indexeringen 2025-2028	Voor de jaren 2025-2028 actualiseerden we diverse indexeringspercentages voor loon- en prijsontwikkelingen. We gebruiken indexeringspercentages uit onafhankelijke bronnen (Centraal Planbureau). Ook gebruiken we dit (indexerings)budget in programma 2 voor WMO Huishoudelijke Ondersteuning, Jeugdzorg voor de Niet Vrij Toegankelijke Zorg, Gecertificeerde Instellingen, leerlingenvervoer en voor de bijdrage aan Gemeenschappelijke Regelingen.
19. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.
Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.
We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Algemene uitkering decembercirculaire 2023	-216	0	0	0	0
2. Aanpassing CAO 2024	-102	0	0	0	0
3. Verhoging onroerendezaakbelasting	0	505	1.068	1.699	1.751
4. Samenwerking informatievoorziening	-138	-130	0	0	0
5. Applicatiebeheerder	0	-29	-87	0	0
6. Medewerker kabinetszaken	0	-106	-106	-106	-106
7. Projectleider	0	-93	-123	0	0
8. Subsidiecoördinator	-36	-72	-72	0	0
9. Uitvoeringskosten Zundert (WMO)	147	124	102	79	79
10. Etten-Leur op de kaart	-50	-25	0	0	0
11. Baronie en SRBT samenwerking	0	-40	-40	0	0
12. Subsidie carnaval	20	0	0	0	0
13. Burgerleden verhogen vergoeding	-20	-20	-20	-20	-20
14. Raadscommunicatie	-23	-10	-10	-10	-10
15. Bijeenkomsten Raad-college-management	-15	-15	-15	-15	-15
16. Stelpost kapitaallasten	0	0	-50	-100	-100
17. Rente grondexploitaties	0	-150	-50	-50	-50
18. Actualisatie indexeringen 2025-2028	1.005	1.179	1.999	1.647	1.666
19. Overig	20	-26	-27	-29	-29
Totaal wijzigingen	**593**	**1.093**	**2.570**	**3.096**	**3.167**

2. Sociaal Etten-Leur

Etten-Leur is een inclusieve gemeente waar iedereen alle kansen krijgt om mee te doen. Iedereen moet zich prettig en veilig kunnen voelen in zijn eigen leefomgeving. Samen zijn we verantwoordelijk voor schone en leefbare straten, buurten en wijken. Voor iedereen in Etten-Leur die dat nodig heeft moeten (sport)voorzieningen, zorg en ondersteuning toegankelijk en beschikbaar zijn. We denken vanuit het perspectief van mensen. Daarom spannen we ons in om zoveel als mogelijk problemen te voorkomen en de zorgvragers vroegtijdig te signaleren en te ondersteunen. We werken samen aan een gemeente waarin iedereen zelf regie voert over zijn/haar leven en de mogelijkheid krijgt om talenten en kwaliteiten te ontwikkelen en te benutten. Het beleid van de gemeente richt zich op alle doelgroepen, zogenaamd inclusief beleid. De komende jaren is er vanuit dit beleid wel extra aandacht voor de doelgroepen jongeren en ouderen.

Ontwikkelingen - Jeugd

Hervormingsagenda jeugd

In 2024 en 2025 wordt de hervormingsagenda jeugd verder vorm gegeven. Deze hervormingsagenda kwam tot stand tussen Rijk, Gemeenten en Jeugdzorg Nederland. Aanleiding voor de hervormingsagenda is het sterk toegenomen gebruik en de daarmee gepaard gaande kosten van de jeugdzorg. Het doel van deze hervormingsagenda is het versterken van de kwaliteit en effectiviteit van hulp en de beheersing en het terugdringen van de sterk opgelopen kosten. Om te komen tot een toekomstbestendig en betaalbaar jeugdzorgstelsel vraagt de uitrol van de hervormingsagenda ook voor onze regio mogelijk extra investeringen.

Jeugd- en jongerenbeleid

In 2022 trad de jongerenregisseur in dienst. In eerste instantie binnen de afdeling Samenleving, team Beleid en Ondersteuning. Gelet op de aard en omvang van de werkzaamheden positioneren we deze functie in 2024 binnen de afdeling Concernondersteuning, team Veiligheid.

Steunouders en ervaringsdeskundige complexe scheidingen

Op 1 juni 2022 startte de coördinator Steunouders en ervaringsdeskundige scheidingen voor een periode van twee jaar. Zij organiseerde de inzet van vrijwilligers bij gezinnen met een hulpvraag.Op 12 maart 2024 informeerden we de gemeenteraad al over het succes van beide projecten. De afgelopen twee jaren financierden we dit project met de middelen uit de lokale paragraaf van de Regiovisie Jeugdhulp. Vanaf 2025 zijn deze middelen niet meer beschikbaar. De resultaten van deze projecten zijn boven verwachting goed. Daarom besloot het college om de inzet van de coördinator structureel te maken en op te nemen in de Kadernota 2025.

Ontwikkelingen - Onderwijs

Onderwijs: Integraal Huisvestingsplan

Het Integraal Huisvestingsplan 2019 maakte de onderwijshuisvesting inzichtelijk. Het doel is helder beleid te formuleren, voldoende gymvoorzieningen te realiseren en de huisvesting en gebruik van onderwijsgebouwen te optimaliseren. We staan op het punt de visie op onderwijs verder te ontwikkelen. Het gaat daarbij dan specifiek om het bieden van ruimte aan de ontwikkeling van jeugdigen en het onderzoeken van de mogelijkheden tot inclusiever onderwijs. Dit vraagt om een actualisering van het Integraal Huisvestingsplan. We denken na over de huidige capaciteit en mogelijkheden van de gebouwen. Er zijn ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, bouwtechnische eisen en wettelijke bepalingen. Maar ook op flexibiliteit van het gebruik en ruimtebehoefte. We nemen in het nieuwe Integrale Huisvestingsplan ook de plannen voor de uitvoering op. Zo kan het noodzakelijk zijn dat schoolgebouwen uitgebreid, intern aangepast, verbouwd of geheel vernieuwd moeten worden. Met het actualiseren van het Integraal Huisvestingsplan starten we in 2024. We leggen dit medio 2025 voor aan de gemeenteraad.

Onderwijs: Leerplicht

In de afgelopen jaren werd de maatschappelijke rol van leerplicht en het Doorstroompunt (voormalig Regionale Meld- en Coördinatiefunctie RMC) complexer. Leerplichtambtenaren en

doorstroomcoaches hebben te maken met een toename van de complexiteit van schoolverzuim en schooluitval. Ook het netwerk van partners, die betrokken (moeten) worden, wordt steeds complexer. Landelijk en ook regionaal is het ontwikkelproces ingezet om steeds preventiever te werken. Dit sluit ook aan bij de Regiovisie Jeugd West-Brabant-West, waarin dit preventief werken wordt gestimuleerd. Daarom zijn we regionaal (vanuit het Regionaal Bureau Leerplicht) de visie, missie en beleidsuitgangspunten aan het herijken. We leggen daarbij een koppeling met de uitvoering van het programma Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming om te komen tot sterke lokale teams.

Onderwijs: Van school naar Duurzaam Werk

Momenteel werkt het Rijk aan een wetsvoorstel van School naar Duurzaam Werk. Het doel van dit wetsvoorstel is om jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt de juiste begeleiding en ondersteuning te geven richting economische zelfstandigheid. Dit gebeurt met vier samenhangende maatregelen, zoals aanvullende loopbaanbegeleiding, verhoging van de leeftijd voor de Doorstroom-functie van 23 naar 27 jaar en een meer preventieve rol van de gemeente in de Participatiewet bij het ondersteunen van jongeren naar werk. Daarnaast stimuleert het wetsvoorstel de samenwerking tussen onderwijs, doorstroompunten en gemeenten.

Deze wet wordt in 2025 of in 2026 van kracht. Met deze wet komen ook middelen naar de gemeente voor de uitvoering. Op het niveau van het RMC bekijken we nu wat de vervolgstappen moeten zijn.

Ontwikkelingen - subsidie

Subsidiebeleid

Het huidige subsidiebeleid vraagt om een herijking. Dat is noodzakelijk om rechtmatig te subsidiëren en af te rekenen. Momenteel constateren we te veel risico's in ons subsidiëringsproces. Bij de beoordeling en toekenning van subsidies maar ook bij het proces van vaststelling van subsidies. We willen een kwaliteitsslag maken bij de werkzaamheden van de subsidieverlening.

De Nobelaer

Bij de bezuinigingsopdracht verlaagden we de subsidie aan Stichting De Nobelaer in 2022 en 2023 met € 100.000. De totale subsidie kwam hiermee bij de ingebruikname van de nieuwbouw uit op € 2,9 miljoen. Ondanks de lagere subsidie slaagde De Nobelaer erin om te voldoen aan de prestatieafspraken uit de subsidiebeschikking 2022-2023. In de concept-jaarrekening over het afgelopen verlengde boekjaar van 1 juli 2022 tot en met 31 december 2023 is een verlies van bijna € 160.000 opgenomen. Volgens de begroting loopt dit in 2024 bij ongewijzigd beleid op naar ruim € 400.000. De oorzaak van het te verwachten tekort in 2024 zijn een onjuiste raming van de te ontvangen subsidie, CAO-ontwikkelingen, wijziging pensioenstelsel en hogere huisvestingskosten.

De raad besloot eerder tot een aanvullende bezuiniging van € 150.000. We namen deze bezuiniging in de begroting op vanaf 2024. De raad besloot in oktober 2023 om de besluitvorming hierover door te schuiven naar 2024. Wanneer we deze aanvullende bezuiniging doorvoeren vanaf 2025 ontstaat opnieuw een tekort. Dit betekent mogelijk ook dat de Nobelaer niet meer kan voldoen aan de prestatieafspraken. De Nobelaer verricht een onderzoek om de tekorten terug te dringen.

Ontwikkelingen - Overig

Minima- en armoedebeleid

Stimulanz voerde op ons verzoek een onderzoek uit naar de armoedeval: wanneer treedt armoedeval op en welke maatregelen zijn mogelijk om dit te voorkomen. Uit het onderzoek blijkt dat er sprake is van een terugval in besteedbaar inkomen wanneer inwoners gaan werken vanuit een uitkeringssituatie. De armoedeval treedt grotendeels op door landelijke regelingen (toeslagen, regeling kwijtschelding gemeentelijke belastingen). De ruimte om de armoedeval te voorkomen is daarom beperkt. We zijn van plan om de inkomensgrens voor individuele inkomenstoeslag te verhogen. Hiermee wordt in een deel van de situaties de terugval in besteedbaar inkomen (deels) gecompenseerd.

We zijn nu met de gemeenten binnen het Werkplein in overleg om te onderzoeken of en in hoeverre deze inkomensgrens aangepast kan worden. Doel is de werkzaamheden binnen het Werkplein uniform uit te voeren.

De Rekenkamer voert op dit moment een onderzoek uit naar het armoedebeleid en schuldhulpverlening. Deze rapportage is vertraagd. We verwachten het rapport nu in mei 2024. Eventuele aanbevelingen uit dit onderzoek en te nemen maatregelen daarop nemen we mee in de begroting 2025.

In april 2024 namen we de Voorzieningenwijzer in gebruik. Doelstelling hiervan is om het bereik van landelijke en lokale minima- en armoederegelingen te vergroten. Omdat er geen ervaringscijfers zijn van de effecten van de invoering van de Voorzieningenwijzer kunnen we de financiële gevolgen hiervan niet goed inschatten. In de begroting van het Werkplein en onze begroting hielden we voor 2024 en 2025 beperkt rekening met een toename van de uitgaven aan de lokale minimaregelingen. Eind 2024 is er meer inzicht in de werkelijke effecten. We verantwoorden deze bij de jaarrekening 2024.

Wet maatschappelijke ondersteuning

Het Wmo-loket Elz werkt continu aan het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening. Het aantal aanmeldingen neemt al jaren toe. We constateren ook dat de aanvragen steeds complexer worden en dat inwoners steeds vaker terugkomen met aanvullende vragen. Vanaf 2022 verzorgen de Wmo-consulenten ook de onderzoeken voor sociaal medische indicaties voor kinderopvang en vanaf 2023 zijn we lokaal ook verantwoordelijk voor de onderzoeken voor Beschermd Wonen. De aanvragen voor een persoonsgebonden budget vereisen inmiddels een goede vaardigheidstoets.

Tot slot zetten we bij de nieuwe overeenkomst voor Begeleiding in op periodieke evaluatie van cliënt en ondersteuning.

Gemeenschappelijke Regeling Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA)
De kerntaak van GIA is om hulp en ondersteuning te bieden binnen gezinnen en huishoudens waar het niet veilig is. Er spelen vaak meerdere problemen bij de verschillende gezinsleden. De GIA verkent momenteel welke mogelijkheden er zijn om vanaf 2025 enkele structurele taken en activiteiten efficiënter te organiseren. De verwachting is dat dit in 2025 nog geen financiële besparing oplevert. Dit houdt in dat er door hogere personele kosten, energiekosten en indexering voor 2025 en volgende jaren structureel meer geld nodig is om het huidige niveau van het takenpakket GIA en het Meldpunt Crisiszorg te behouden. Als de hulp en ondersteuning van GIA wegvalt en er niet aan veiligheid wordt gewerkt, kunnen gevaarlijke of (soms) levensbedreigende situaties ontstaan.

Wat het bovenstaande financieel concreet betekent voor onze gemeentelijke bijdrage over 2025 is nu nog niet duidelijk. Eventuele extra kosten verwerken we bij de tweede bestuursrapportage 2024.

Samen Gezond Leven Etten-Leur (SGLE) en Integraal Zorgakkoord (IZA)
Op het gebied van preventie moet veel gebeuren in de komende jaren. Zowel zorgverzekeraars, VNG en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben uitgesproken dat er een verschuiving van zorg naar preventie moet gaan plaatsvinden: een verschuiving van focus op ziekte naar focus op gezondheid. In het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA) is de vormgeving verder uitgewerkt. Het gezamenlijk doel is de zorg goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Als gemeente hebben we hier een belangrijke rol in. In Etten-Leur stelden we daarvoor het plan van aanpak Samen Gezond Leven Etten-Leur 2024-2026 op. We werken daarmee aan een gezonde samenleving in 2040. Daarnaast stelden we samen met de andere gemeenten uit West-Brabant, de zorgpartners en het zorgkantoor regioplannen voor het IZA op. We werken regionaal aan de uitvoering van deze regioplannen. Financiering van beide projecten vindt plaats via een Specifieke Uitkering tot en met 2026. Daarna is financiering onzeker. We hopen uiteraard op voortzetting van deze financiering en volgen nauwgezet de landelijke ontwikkelingen hierover. In 2024 evalueren we de effecten van onze preventieve activiteiten. Afhankelijk van de landelijke besluitvorming over de financiering komen we met voorstellen om de activiteiten op preventie en gezondheid voort te zetten.

Maatschappelijke accommodaties
De beleidsnota maatschappelijke accommodaties ligt ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad (gelijktijdig met de vaststelling van de kadernota 2025).

Vooruitlopend op de vaststelling van deze beleidsnota constateren we dat vier gebouwen niet meer voldoen aan de in de nota gestelde eisen. Bij deze accommodaties is geen sprake van multifunctioneel gebruik (lage bezetting) en het onderhoudsniveau voldoet niet

aan de eisen. Wanneer we slimme verbindingen maken tussen verenigingen verwachten we met de (ver)nieuwbouw van twee accommodaties de verenigingen te voorzien van een geschikte accommodatie. Daarnaast constateren we een grote behoefte aan opslagcapaciteit bij verenigingen. Een aparte opslagplek lost dit probleem op.

In de nieuwe nota maatschappelijke accommodaties werken we ook het beleid uit voor het beheer van de accommodaties. De financiële gevolgen hiervan, inclusief het beheer van de musea, nemen we in deze nota op en verwerken we bij de tweede bestuursrapportage 2024.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (0-100 jaar)
Landelijk is een toekomstscenario voor kind- en gezinsbescherming (0-100 jaar) opgesteld om de veiligheid in thuissituaties structureel te verbeteren. Dit scenario streeft naar een andere benadering van het bieden van hulp, ondersteuning en bescherming met een integrale mens- en gezinsaanpak. Lokale teams krijgen een centrale rol en krijgen bij complexe (veiligheids) vraagstukken ondersteuning van een Regionaal Veiligheidsteam. Dit team biedt gespecialiseerde expertise op het gebied van veiligheid. De Gemeenschappelijke Regeling Geweld in Afhankelijksrelaties stelde hiervoor een programmaplan op. We moeten zelf investeren om de zogenaamde sterke lokale teams in te richten. Deze opgave werken we in de tweede helft van 2024 verder uit. We verwachten dat dit een aanzienlijke investering van ons vraagt. Eventuele extra (personeels)kosten nemen we op bij de eerste bestuursrapportage 2025.

2.1 Iedereen moet mee kunnen doen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen moet mee kunnen doen in Etten-Leur. De gemeenteraad zet in op het voorkomen dat jongeren vertrekken en zorgt ervoor dat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. De gemeente moet voorkomen dat mensen tussen wal en schip vallen, in een armoedesituatie terechtkomen of grotere (gezondheids-)problemen krijgen. Ook gaat de raad voor een dementievriendelijke gemeente. Dat alles vraagt om meer activiteiten die gericht zijn op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuurvoorzieningen. Ook hierbij is de menselijke maat leidend en doen we dit samen met de inwoners, ondernemers, verenigingen, instellingen en andere partners door goede communicatie en participatie. Door het samen te doen vergroot dit het gemeenschapsgevoel en wordt de afstand tussen gemeente en inwoners kleiner.

Maatschappelijk effect

- Iedereen kan meedoen en is welkom in de Etten-Leurse samenleving.
- (Kwetsbare) inwoners kunnen langer zelfstandig blijven.
- Etten-Leurenaren voelen zich verbonden met elkaar en met de gemeente.

Wat zijn de doelen?

1. Er zijn voldoende en laagdrempelige zorg- en welzijnsvoorzieningen dichtbij voor (kwetsbare) inwoners om langer zelfstandig te blijven leven in de eigen woning.
2. Voorzieningen en activiteiten, gericht op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuur worden door de inwoners optimaal benut.
3. In deze voorzieningen en activiteiten samen optrekken met inwoners, zorg- en welzijnsondernemers, verenigingen en andere partners.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

We startten het project voor Eén aanspreekpunt eind 2023 op met de toegangen van Wmo, CJG en Werkplein. We spraken af met de fractiespecialisten de totale hulpvraag van een klant in beeld te brengen. Samen met de verschillende partners zoeken we daarna naar een oplossing. We voeren deze opdracht uit in lijn met de landelijke opdracht van het Toekomstscenario Jeugd en Gezin om te komen tot lokale sterke teams.

De reguliere mantelondersteuning via het Steunpunt loopt goed. We zijn nu bezig met de organisatie van de mantelzorgwaardering en de dag van de mantelzorg. We ontwikkelden een campagne om inwoners die mantelzorg verlenen maar zich dit niet realiseren te wijzen op de ondersteuningsmogelijkheden. Deze lanceren we dit jaar gelijktijdig met de Mantelzorgtest. We werken nu aan de implementatie van de Mantelzorgtest.

Het uitvoeringsplan 2024 Eén tegen eenzaamheid loopt goed op schema. We zijn positief over de ontwikkelingen en het steeds meer integraal samenwerken met partners en met interne collega's. Doe Mee in Etten-Leur is hier een goed voorbeeld van en de invulling van de aankomende week tegen eenzaamheid (september 2024). De werkgroep breidt zich daarnaast langzaam uit: deelnemers zijn: Gemeente Etten-Leur (beleid en wijkmanager) Surplus, GGD, Present in vriendschap, Seniorenraad, Oecumenische inloop, Thebe, Alwel enkele wijkverenigingen, Fameus en Impegno. Om de 6 weken stemmen we af en bereiden we actiepunten uit de jaarplanning voor. Deze structuur geeft iedereen duidelijkheid en zorgt voor focus.

Samen met onze partners stelden we een uitvoeringsplan laaggeletterdheid op voor 2024. Het vraagpunt is geopend, waardoor minder digitaalvaardige inwoners geholpen worden met overheidsdiensten. Als aanvulling op het reguliere taalaanbod is het Taalcafé geopend.

De gemeenteraad stelt in april/mei 2024 de woonzorgvisie voor Etten-Leur vast. In deze woonzorgvisie komen de aandachtsgroepen aan de orde.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Alles loopt op schema maar het blijft belangrijk om aandacht te blijven houden voor de mantelzorgers.

Het uitvoeringsplan Eén tegen eenzaamheid geeft aan wat de werkgroep doet. Bij al deze acties is procesbegeleiding en bewaking nodig. De beleidsmedewerker gemeente heeft hier samen met welzijnwerker Surplus een belangrijke rol in. Dit heeft continue aandacht en aanjagen is nodig. Het overleggen om de 6 weken wordt ervaren als (te) frequent. Na de zomer is het wellicht mogelijk om dit om te zetten naar tweemaandelijks. Werkgroepleden die betrokken zijn bij diverse acties van het uitvoeringsplan moeten ook buiten het werkgroepoverleg activiteiten uitvoeren.

Voor inwoners met Nederlands als eerste taal heerst er ondanks alle interventies veel schaamte om een traject aan te gaan om de taal te verbeteren. De verwachting is dat het Vraagpunt de drempel om hulp te vragen deels wegneemt. We denken vanuit daar meer inwoners te kunnen helpen met taal.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Eén aanspreekpunt	Inwoners met een hulpvraag krijgen de juiste hulp op het juiste moment om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven.	**2024**		
Versterkingsprogramma mantelondersteuning	Ondersteunen en waarderen van mantelzorgers om hun draagkracht en draaglast te versterken.	**2024**	**2025**	**2026**
Eén tegen eenzaamheid	Inwoners met gevoelens van eenzaamheid en het netwerk ondersteunen om mee te laten doen in de samenleving.	**2024**	**2025**	
Aanpak laaggeletterdheid	De basisvaardigheden van onze minder taalvaardige volwassen inwoners op een laagdrempelige manier vergroten.	**2024**	**2025**	
Woon-zorgvisie voor alle aandachtsgroepen	Realiseren van voldoende voorzieningen voor wonen en zorg voor de aandachtsgroepen.	**2024**		

2.2 Minima- en armoedebeleid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De raad zet erop in dat mensen niet buiten de boot vallen door financiële problemen.
Ook mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de Etten-Leurse samenleving.

Maatschappelijk effect

- Niemand mag buiten de boot vallen door financiële problemen.
- Mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de samenleving.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal mensen met schulden.
2. Inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum maken zoveel mogelijk gebruik van voorzieningen voor minima.
3. We zorgen voor laagdrempelige voorzieningen.
4. Het vroegtijdig signaleren en preventie van mogelijke schuldenproblematiek.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
We ontvangen vroegtijdig meldingen van betalingsachterstanden. Gemeenten en/of Surplus nemen contact op met de persoon in kwestie met als doel om problematische schuldenproblematiek te voorkomen. De voorzieningenwijzer is per 1 april 2024 live (website: datgeldtvoormij.nl) en medewerkers van het Werkplein zijn getraind om de adviesgesprekken met inwoners te voeren. Hierover wordt actief gecommuniceerd aan inwoners en (netwerk)partners. Er zijn veel netwerkpartners betrokken bij de bestrijding van armoede.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Het hulpaanbod vanuit Vroeg erop af is vrijblijvend. Van inwoners die niet reageren op het hulpaanbod is niet bekend of zij daadwerkelijk geen hulp nodig hebben. We volgen of de lancering van de Voorzieningenwijzer daadwerkelijk leidt tot een toename van het gebruik aan minima-regelingen. We onderzoeken hoe we het Pact tegen armoede vormgeven zonder afbreuk te doen aan bestaande netwerken en structuren. Het doel is een meer solide samenwerking.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeren speerpunten regionale armoedebeleidsnota	Bestrijden van armoede door deelprojecten: - Project Vroeg erop af - Invoering Voorzieningencheck - Uitwerken en uitvoeren Pact tegen armoede Relatie met project onderzoek armoedeval.	**2024**

2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een levendig netwerk van wijk- en sportvoorzieningen zodat we contact tussen inwoners bevorderen, het gemeenschapsgevoel stimuleren, eenzaamheid en stress voorkomen en gezondheid bevorderen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, van jong tot oud, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan activiteiten in de wijk(voorzieningen).

Wat zijn de doelen?

1. Wijkbewoners, verenigingen, maatschappelijke partners zetten zich actief in de wijken en in de wijkvoorzieningen met als doel dat ze zich samen meer verantwoordelijk voelen voor de sociale samenhang in de wijk.
2. Er zijn voldoende maatschappelijke accommodaties die multifunctioneel gebruikt worden én toegankelijk zijn.
3. Wijkbewoners kunnen vinden welke activiteiten georganiseerd worden in de wijkvoorzieningen.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
In oktober 2023 stelde het college het inventarisatiedocument vast. In februari 2024 stelde de gemeenteraad de beleidsuitgangspunten vast voor de maatschappelijke accommodaties. We zetten nu het participatietraject voort om te komen tot een beleidsnota maatschappelijke accommodaties.
De ondersteuning vrijwilligers loopt op schema. Per 1 april startte de verenigingsondersteuner in Etten-Leur, vanuit Samen Gezond Leven Etten-Leur.
De sportverenigingen realiseerden de Sportvisie in samenwerking met de gemeente. Het college stelde het uitvoeringsprogramma 2024 vast. In kwartaaloverleggen monitoren we de samenwerking en de stand van zaken van het uitvoeringsplan.
De verkoop van Van Goghkerk is in de afrondende fase. De gunningsfase voor de overgebleven twee bieders loopt.
De huisvesting van Jeugdland maakt onderdeel uit van de beleidsnota maatschappelijke accommodaties. We voeren al gesprekken met Jeugdland. Het voorstel leggen we aan de gemeenteraad voor in juli 2024.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Het proces tot besluitvorming van de beleidsnota maatschappelijke accommodaties is strak gepland. Tot op heden lopen we nog op schema.
De druk op vrijwilligers en het vrijwilligerstekort blijft aandachtspunt. Met de start van de verenigingsondersteuner werken we hier hard aan.
Een van de bieders op de Van Goghkerk trok zich terug omdat zij de aankoopprijs niet kunnen garanderen.
We werken aan een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen (beheersstichting). De nieuwe projectgroep ging van start. We zetten stappen in de keuzes die we moeten maken. Voor de juridische kant van de overeenkomst huren we expertise in.
De oplossing van Jeugdland is door het uitgangspunt van multifunctioneel gebruik afhankelijk van andere partijen, die in hetzelfde pand gehuisvest zijn.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Visie maatschappelijke accommodaties	Er is een netwerk van toegankelijke en multifunctionele voorzieningen, met actieve inzet van wijkbewoners, verenigingen en maatschappelijke partners.	**2024**
Ondersteuning vrijwilligers	Ondersteunen van vrijwilligers om met voldoende vrijwilligers het maatschappelijk veld te versterken in Etten-Leur.	**2024**
Samenwerking met sportverenigingen vormgeven	Multifunctioneel gebruik mogelijk maken, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid ontwikkelen, vrijwilligers stimuleren.	**2024**
Verkoop Van Gogh kerk en vergadercentrum	Verkoop maatschappelijk vastgoed.	**2024**
Onderwijshuisvesting	Komen tot een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen.	**2024**
Huisvesting Jeugdland	Passende huisvesting Jeugdland zoeken.	**2024**

2.4 Jong zijn in Etten-Leur

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat ervoor dat Etten-Leur voor de jeugd voldoende (vrijetijd- sport- en cultuur)activiteiten, een bruisend jongerencentrum en goed onderwijs heeft. De gemeente denkt actief mee met ondernemende jongeren en werkt aan meer huisvesting voor jongeren. We zetten in op een betere verbinding van jong tot oud. Zo zetten we in op een aantrekkelijke gemeente voor de jeugd.

Maatschappelijk effect

- Etten-Leur is aantrekkelijk voor de jeugd.
- Etten-Leur zorgt goed voor haar jeugd.

Wat zijn de doelen?

1. Onderwijs zoveel als mogelijk dichtbij huis voor jongeren in Etten-Leur.
2. Ieder kind krijgt passende jeugdhulp en een veilig thuis.
3. Kwaliteit van zorg bevorderen door bundeling van jeugdhulp en onderwijs.
4. Goede, voldoende en betaalbare huisvesting voor jongeren.
5. De jeugd heeft/houdt eigen bruisende ontmoetingsplekken in Etten-Leur
6. Jeugd verbinden aan Etten-Leur in samenwerking met sport- en wijkverenigingen en ondernemers.
7. Inzicht krijgen in de behoeften en wensen van de jeugd, inclusief onderzoek naar behoefte jongerenraad.
8. Actief meedenken met ondernemende jongeren.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
De uitvoering van de regiovisie jeugdzorg ligt op schema. Dit geldt ook voor de uitvoering van de lokale paragraaf. Projecten daarin zijn: Steunouders en de inzet van ervaringsdeskundigen bij echtscheiding.
De uitvoering van het Nationaal Programma Onderwijs loopt op schema en in goede harmonie met de schoolbesturen. Het Nationaal Plan Onderwijs werkten we verder uit in de Onderwijsagenda.
Verschillende onderdelen uit de door de jongeren ontwikkelde brochure What's Next zijn verder voorbereid. De mening van jongeren over wonen namen we op in de woonzorgvisie. Plannen voor meer Urban Sport werkten we uit en zijn uitvoeringsgereed. In 2024 worden diverse evenementen georganiseerd en stelden de jongeren zelf onder begeleiding van Start to Grow een businessplan op voor een creative factory (locatie nog niet bekend).
De uitvoering van de Onderwijsagenda loopt op schema en in goede harmonie met de schoolbesturen.
StartToGrow en het Ondernemersklankbord bieden dienstverlening aan voor startende en jonge ondernemers.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Een aantal zorgaanbieders verkeert in zwaar weer. Er zijn de afgelopen periode enkele faillissementen uitgesproken over zorgaanbieders in onze regio. Deze ontwikkelingen vormen een risico voor ons streven om een dekkend zorglandschap aan voorzieningen te realiseren. Tot nu toe hebben we ook na deze faillissementen een dekkend zorglandschap. Deze ontwikkelingen hebben onze aandacht.
Extra (organisatorische en financiële) ondersteuning is nodig om de feitelijke realisering van een creative factory mogelijk te maken.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Uitvoeren regiovisie jeugdzorg en lokale paragraaf	Zorgen voor een dekkend landschap aan voorzieningen om voor elke jongere een passend aanbod van hulp te bieden.	**2024**	**2025**	
Nationaal Plan Onderwijs	Maatregelen treffen om de onderwijsvertraging bij kinderen als gevolg van Covid-19 in te lopen op cognitief, uitvoerend, sociaal en emotioneel vlak aanvullend op de maatregelen van school.	**2024**	**2025**	
Jong zijn in Etten-Leur	In gesprek gaan met jongeren om hun wensen en behoeften te kennen, behoefte aan een jongerenraad, meedenken met ondernemende jongeren en het behoud van een bruisende ontmoetingsplek.	**2024**	**2025**	
Lokale onderwijsagenda 2023 - 2027	Met partners (schoolbesturen, voorschool, gemeente) afspraken maken over de ontwikkeling van onderwijs en zorg in de onderwijsagenda.	**2024**	**2025**	**2026**
Jong Ondernemen	Dienstverlening verbeteren aan startende en jonge ondernemers.	**2024**	**2025**	**2026**

2.5 Gezond oud worden en zelf- en samenzorg

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op maatregelen die ervoor zorgen dat inwoners langer gezond en zelfstandig kunnen blijven wonen. Dat vraagt inzet op het gebied van gezondheid, veiligheid, welzijn, eenzaamheid, activiteiten voor ouderen, maar ook op het gebied van (senioren-)huisvesting. Dit alles in samenwerking met onder andere partners in de wijken, jongeren, zorginstellingen en de woningcorporatie. Vanwege de verwachte toename van het aantal kwetsbare ouderen zet de gemeente in op een dementievriendelijke gemeente, houden we rekening met de mogelijkheden van (intensieve) zorg in de wijken en bouwen we aan een sterke gemeenschap.

Maatschappelijk effect

- Ouderen wonen langer zelfstandig en veilig in Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Versterken van zelfredzaamheid en gezondheid (preventie).
2. Sterke gemeenschappen, waarbij inwoners zelf en samen zorgen.
3. Voldoende ondersteuning op het juiste moment en in de juiste omgeving
4. Etten-Leur is een dementievriendelijke gemeente.
5. Voldoende passende huisvesting (met zorg) voor senioren.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
De subsidie voor 2024 voor Community Care is toegekend. De leefcoaches zijn geworven en ingewerkt.
Dementievriendelijke gemeente: Tijdens grootschalig onderhoud kijken we naar de inrichting van de openbare ruimte. Uitgangspunt is dat alle doelgroepen die zo goed mogelijk kunnen gebruiken. We startten met het VR-brillen project. Diverse inwoners konden met dit project beleven hoe het is om beginnende dementie te hebben. Overige plannen, zoals een Bode-bijlage dementie en postercampagne, lopen op schema. Periodiek spreken we met diverse werkgroepen en een panelgroep inwoners met dementie. Deze zijn enthousiast over de gezette stappen. In mei vindt een nieuwe dementiescan plaats. Wanneer we hier goed op scoren, kunnen we het predicaat dementievriendelijk aanvragen.
Vorig jaar stelden we het projectplan Samen Gezond Leven vast. Daarin geven we richting aan de uitvoering van preventieve activiteiten rekening houdend met landelijk beleid. De aanvankelijk opgestelde subsidieregeling voor Samen Gezond Leven Etten-Leur 2024 tot en met 2026 scherpten we recent aan. Dit om te zorgen dat het beschikbare geld wordt besteed waarvoor het is bedoeld.
Regionaal worden de regioplannen Integraal Zorgakkoord 2024-2026 vertaald naar de uitvoering. Daarnaast worden samen met partners uit de zorg- en welzijnssector transformatieplannen opgesteld. Er is een governancestructuur ingericht voor de samenwerking in West-Brabant Oost en West-Brabant-West, waar Etten-Leur beide deel van uitmaakt.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Het goed definiëren van de doelgroep Community Care en het bereiken van de deelnemers heeft aandacht nodig. De samenwerkingsafspraken worden door de ervaring elke keer scherper en daardoor duidelijker weggezet.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Regisseren Community Care	Sterke gemeenschappen waarin (kwetsbare) ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.	**2024**		
Dementievriendelijke gemeente	Inwoners met (beginnende) dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee laten doen in de samenleving.	**2024**	**2025**	**2026**
Project samen gezond leven (verbinding lokaal sportakkoord, lokaal preventieakkoord en lifestyle)	Preventiemaatregelen treffen op het gebied van gezondheid, sport en bewegen en lifestyle.	**2024**	**2025**	**2026**
Versterken van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars (sociaal en medisch domein)	Samenwerken aan preventie en positieve gezondheid met gezamenlijke financiering.	**2024**	**2025**	**2026**

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Wmo-consulenten	Het Wmo-loket Elz werkt continu aan het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening. Het aantal aanmeldingen neemt al jaren toe. We constateren ook dat de aanvragen steeds complexer worden en dat inwoners steeds vaker terugkomen met aanvullende vragen. Vanaf 2022 verzorgen de Wmo-consulenten ook de onderzoeken voor sociaal medische indicaties voor kinderopvang en vanaf 2023 zijn we lokaal ook verantwoordelijk voor de onderzoeken voor Beschermd Wonen. De aanvragen voor een persoonsgebonden budget vereisen inmiddels een goede vaardigheidstoets. Tot slot zetten we bij de nieuwe overeenkomst voor Begeleiding in op periodieke evaluatie van cliënt en ondersteuning.
2. Medewerker gymzalen	Voor het onderhoud aan de gymzalen maakten we gebruik van medewerkers van het Werkvoorzieningsschap (WVS). Omdat WVS geen medewerkers meer kan leveren en het werk er wel blijft, moeten we reguliere arbeidskrachten inschakelen. De kosten van een reguliere arbeidskracht zijn hoger dan die van een gesubsidieerde WVS medewerker. De extra kosten voeren we hier op.
3. Medewerker leerplicht	Om te voldoen aan de wettelijke en preventietaken breiden we de formatie voor leerplicht uit met 0,9 fte.
4. Inhuur medewerker gezondheid	We huren tijdelijk een medewerker in om diverse projecten vanuit het Integraal Zorgakkoord en het Gezond en Actief Leven Akkoord uit te voeren.
5. Onderwijsachterstandenbeleid	We passen de begroting op de ontvangen Rijksbijdrage aan.
6. Aanvulling Leefbaarheidsbudget	We vullen het leefbaarheidsbudget aan tot € 100.000.
7. Energiekosten school Sonate	De doorberekening van de energiekosten van de school Sonate was niet in de begroting opgenomen.
8. Vrijwilligersimpuls	Naar aanleiding van de begrotingsbehandelingen voor 2024 namen we eenmalig een bedrag op om het vrijwilligerswerk een impuls te geven.
9. Exploitatie wijkgebouwen	De bezuiniging op wijkgebouwen kan in 2024 niet gerealiseerd worden. Een nieuwe beleidsnota maatschappelijke accommodaties is in voorbereiding. De huidige afspraken nemen we hierin mee.
10. Actualisatie indexeringen 2025-2028	We actualiseren de indexeringen voor loon- en prijsontwikkelingen. We doen dat voor WMO Huishoudelijke Ondersteuning, Jeugdzorg voor de Niet Vrij Toegankelijke Zorg, Gecertificeerde Instellingen, leerlingenvervoer. We gebruiken hiervoor het budget wat op programma 1 staat.
11. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.
Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.
We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Wmo-consulenten	0	-221	-221	0	0
2. Medewerker gymzalen	0	-28	-28	-28	-28
3. Medewerker leerplicht	0	-79	-79	0	0
4. Inhuur medewerker gezondheid	-112	0	0	0	0
5. Onderwijsachterstandenbeleid	-56	-56	-56	-56	-56
6. Aanvulling Leefbaarheidsbudget	-53	0	0	0	0
7. Energiekosten school Sonate	50	50	50	50	50
8. Vrijwilligersimpuls	-50	0	0	0	0
9. Exploitatie wijkgebouwen	-30	0	0	0	0
10. Actualisatie indexeringen 2025-2028	-972	-1.052	-1.075	-972	-972
11. Overig	1	-13	-1	10	-19
Totaal wijzigingen	**-1.222**	**-1.399**	**-1.410**	**-996**	**-1.025**

3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur

We werken aan een groen, levendig en veilig Etten-Leur. Op wijk- en buurtniveau zorgen we voor een goed voorzieningenniveau en kijken we waar nieuwe(re) vormen van voorzieningen de ruimte kunnen krijgen. We werken aan een optimale inrichting van de openbare ruimte en zorgen ervoor dat het onderhoud van openbaar groen, wegen en straten in orde is, nu en in de toekomst. Met adequate preventie en projecten dragen we bij aan de versterking van de leefbaarheid en de veiligheid van wijken en buurten.

Ontwikkelingen

Groenplan

Met het nieuwe groenplan leggen we de hogere ambities voor het openbaar groen vast. Hiermee sluiten we aan op het college-uitvoeringsprogramma en de Omgevingsvisie met doelstellingen op het gebied van biodiversiteit, vergroening en beeldkwaliteit. De hoeveelheid groen die we moeten onderhouden werd groter door groene ontwikkelingsplannen als Streek, Kloostervelden en Van Bergenpark. Ook in de toekomst vinden deze areaaluitbreidingen plaats met de ontwikkelingen Podium en Haansberg. De raad behandelt het groenplan in september. Afhankelijk van de besluitvorming over het groenplan verwerken we de financiële consequenties in de begroting 2025.

Spelen en bewegen

We bereiden een nieuwe beleidsnota ‘spelen en bewegen’ voor. We leggen deze ter besluitvorming aan de gemeenteraad voor in juli 2024. In deze beleidsnota doen we beleidsvoorstellen voor meer inclusief spelen, meer uitdaging voor de doelgroep van 9 jaar en ouder en een breder beweegaanbod voor jong én oud. Dit om een gezonde, sportieve en sociale gemeente te stimuleren. De financiële gevolgen van deze nieuwe beleidsnota nemen we mee in de tweede bestuursrapportage 2024.

3.1 Woningbouw

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Woningen toevoegen aan onze woningvoorraad zodat er een woning is voor elke Etten-Leurenaar, passend bij diens inkomen met een diversiteit aan woningen voor jongeren, gezinnen en senioren. We gaan voor gemengde duurzame, veilige wijken waarin sprake is van sociale samenhang.

Maatschappelijk effect

- Er zijn voldoende passende woningen voor iedere aandachtsgroep.
- Wijken en woningen zijn duurzaam, de omgeving is veilig en er is sociale samenhang.

Wat zijn de doelen?

1. Het bouwen van gemiddeld 300 woningen per jaar.
2. De woon- en leefomgeving nodigen uit om naar buiten te gaan, elkaar te ontmoeten en te bewegen.
3. Er is voldoende groen, ruimte voor waterberging, infiltratie en er zijn voldoende speelvoorzieningen in woonwijken.
4. Het stimuleren van de verduurzaming van 3.000 woningen.
5. Het realiseren van nieuwe woonvormen om senioren beschut maar zelfstandig te laten wonen.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
De doelen en opgaven van de Omgevingsvisie werken we uit in onder andere de Woonzorgvisie, het accommodatiebeleid, de nota spelen en bewegen en diverse uitvoeringsprogramma's in het sociaal domein.
Met uitzondering van de locatie Wipakker zijn voor de andere locaties procedures gestart, doorlopen of is inmiddels een bestemmingsplan vastgesteld. De plannen voorzien in een gevarieerde mix van woningtypen huur- en koop voor vrijwel alle groepen (urgent) woningzoekenden.
Het project Life & Garden loopt. De raad stelde de startnotitie vast. De eerste omgevingsbijeenkomsten zijn georganiseerd. De ontwikkelaar werkt de plannen verder uit in overleg met de gemeente.
Op 16 januari 2024 was er een succesvolle openbare bijeenkomst over de gebiedsontwikkeling Haansberg. Op dit moment werken we aan het Masterplan.
We zetten de opdracht voor het opstellen van de visie voor de kantorenstrip uit. We verwachten dat de visie voor de zomer de af is.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Op de locatie Wipakker zijn geen ontwikkelingen in afwachting van besluiten van de raad over het accommodatiebeleid.
De start van de woningbouw in Haansberg is naar verwachting in 2026.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Uitwerking en uitvoering omgevingsvisie inclusief inzet op data sturing	We brengen in beeld wat de opgaven zijn uit de Omgevingsvisie en plannen die voor de komende jaren. In deze periode maken wij een start met de doelen en opdrachten van de omgevingsvisie.	**2024**	**2025**	**2026**
Diverse woonprojecten (met uitzondering van nieuwe wijken)	We ronden onder andere de volgende projecten af: Anna van Berchemlaan, Kloostervelden, Markt 9, Hoge Neerstraat 2, Schoenmakershoek-Oost, Spoorlaan 19, Stationsplein 45, Stationsplein 3, Flexwoningen en Wipakker. Verder zetten we actief in op andere minder omvangrijke projecten binnenstedelijk waar wenselijk en mogelijk.	**2024**	**2025**	**2026**
Lage Vaartkant; Life & Garden en lintbebouwing	We onderzoeken wat de mogelijkheden voor woningbouw voor deze locatie zijn.	**2024**	**2025**	**2026**
Haansberg (Oost) Ontwikkeling	Wij starten met de gebiedsontwikkeling van Haansberg, met als doel start woningbouw in 2025.	**2024**	**2025**	**2026**
Visie kantorenstrip en wonen	We stellen een visie op voor een eventuele transformatie van de kantorenstrip aan de Bredaseweg naar woonbestemming.	**2024**		

3.2 Verkeersafwikkeling

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een goede, duurzame en veilige verkeersafwikkeling door de verkeersstructuur daarop aan te passen.

Maatschappelijk effect

- Er is goede verkeersafwikkeling en verkeersdoorstroming in en om Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Duurzame mobiliteit en specifiek fietsen stimuleren.
2. Keuzemogelijkheden in mobiliteit bieden voor duurzame verkeersafwikkeling.
3. Het parkeerbeleid wordt geoptimaliseerd.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
De evaluatie van het parkeerbeleid vond in 2023 plaats. Dit is verder een doorlopend proces. Waar nodig optimaliseren we.
We stelden in maart de Mobiliteitsvisie vast. Dit is een visie die tot stand kwam met meerdere vakdisciplines zoals duurzaamheid en sociaal. Ook betrokken we belanghebbenden vanuit de gemeente en de gemeenteraad bij het opstellen van de visie. In het derde kwartaal onderzoeken we het autoluw inrichten van een gedeelte van de Markt. Voor het uitwerken van verkeersmaatregelen rondom de nieuwe wijk Haansberg vonden omgevingstafels plaats. Hierin bespraken we ideeën en wensen voor maatregelen.
We voerden onderzoeken uit om te bekijken of de tunnel technisch, financieel en verkeerskundig haalbaar is. Op basis hiervan stelde de gemeenteraad een voorbereidingskrediet beschikbaar. Op dit moment stellen we een projectmanagement team samen. Ook vond er een gesprek plaats met een lobbyist.
We stelden de mobiliteitsvisie vast in maart. We werken nu een mobiliteitsplan uit. Dit is het beleidsplan waarin we aangeven hoe we de visie uitwerken. Daarna volgt de uitwerking hiervan in een uitvoeringsplan. Hierin leggen we maatregelen vast met een planning en een kostenraming.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Evaluatie Parkeerbeleid en parkeerbeleid aanpassen	We evalueren en optimaliseren ons parkeerbeleid en passen aan de hand van de opgedane leerpunten uit de evaluatie ons beleid daarop aan.	**2024**	**2025**	**2026**
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan	We maken een verkeers- en vervoerplan waarin aandacht is voor duurzame mobiliteit en een verkeersveilige infrastructuur. Met name de afwikkeling van het verkeer in Haansberg is een belangrijk aandachtspunt.	**2024**		
Onderzoek spooronderdoorgang	We onderzoeken de mogelijkheden voor een spooronderdoorgang en starten met een uitvoeringsaanpak waarin we een lobby traject starten om extra inkomsten te realiseren bij ketenpartners.	**2024**	**2025**	**2026**
Plan van aanpak en uitvoering verkeersontsluitingen (inclusief tijdelijke aanpassingen Etten-Leur Noord)	Na vaststelling van het verkeers-en vervoersplan, komen we met een plan van aanpak om de geadviseerde wijzigingen in de infrastructuur verder op te pakken.	**2024**	**2025**	**2026**

3.3 Verkeersveiligheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het verbeteren van de verkeersveiligheid door zich te focussen op gedrag, infrastructuur en handhaving. De gemeenteraad gaat voor 0 verkeersdoden.

Maatschappelijk effect

- Er is veilig gedrag in het verkeer
- De infrastructuur is veilig

Wat zijn de doelen?

1. Verkeersveilig gedrag stimuleren en daar bij de inrichting van infrastructuur rekening mee houden.
2. Verkeersdoden en ongevallen voorkomen.
3. Het aantal gevaarlijke verkeerspunten terugdringen.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
We brachten lampjes aan in de rijbaan bij drie verschillende fietsoversteken.
Verder deden we een oproep om onveilig geplaatste paaltjes op fietspaden te melden. Deze gaan we verwijderen of de situatie verbeteren.
Ook werken we een plan uit voor het veiliger maken van de fietsoversteken in de wijk het Hooghuis.
Ook bekijken we of de verlichting bij zebrapaden kunnen verbeteren.
De materialen voor de verlichting op de Liesbosweg zijn aanwezig. We verwachten de werkzaamheden in het tweede kwartaal van 2024 uit te voeren.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Door de hoeveelheid grote projecten bij het cluster verkeer is er minder capaciteit beschikbaar voor de uitvoering van deze maatregelen.
Op dit moment is er geen kabel op het Bolwerk aanwezig om de verlichting op aan te sluiten. We brengen in beeld of de aanleg mogelijk is en wat de kosten zijn. Op basis daarvan bepalen we of het mogelijk is om (slimme) verlichting te realiseren op het Bolwerk.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Aanpak knelpunten verkeersveiligheid	We komen met een aanpak voor de knelpunten uit de inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties en lossen deze voor zover dat mogelijk is op.	**2024**	**2025**
Verlichting fietspaden	We leggen (extra) verlichting aan op de Liesbosweg en het Bolwerk. Hierdoor creëren we een veilig verlichte toegang en ontsluiting voor de fietsers die in de ochtend en avond van deze routes gebruik maken.	**2024**	

3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een veilige en schone leefomgeving als gegarandeerd basisniveau in alle wijken en op de bedrijventerreinen.

Maatschappelijk effect

- De leefomgeving is schoon, veilig en voldoet aan de afgesproken normen voor aanleg en beheer.
- Het afvalbeleid is duidelijk voor inwoners en ondernemers.

Wat zijn de doelen?

1. De aanlegkwaliteit van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau A+/A (CROW: kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur).
2. Het beheer en onderhoud van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau B of C.
3. Het behalen van de doelen uit het afvalbeleid.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
We betrekken Handhaving actief bij het bestrijden van afvaldumpingen. Elke afvaldumping melden we. Herleidbare veroorzakers sporen we op en krijgen een bekeuring.
We voeren het beheer en onderhoud van de openbare ruimte doelmatig uit op het gewenste niveau.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
In 2024 stellen we een groenplan op en in 2024/2025 stellen we een verhardingenplan op. In deze plannen kijken we naar het aanpassen van de onderhoudsniveaus zoals gewenst in het college uitvoeringsplan.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Intensiveren toezicht en handhaving zwerfafval en afvaldumpingen	We intensiveren het toezicht en de handhaving op zwerfafval en afval dumpingen.	**2024**	**2025**
Beheer openbare ruimte op niveau (groen en uitvoering)	Onderhoudsniveaus vaststellen en organisatie hierop aanpassen om aan afspraken te voldoen. Areaaluitbreiding, uitbesteden of zelf gaan doen in relatie tot beheer en onderhoud hierin meenemen.	**2024**	**2025**
Onderhoudsniveaus handhaven op huidig niveau (grijs-voorbereiding)	Terug naar A, B en C niveau van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur)	**2024**	

3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op voldoende huisvesting van statushouders en andere bijzondere doelgroepen.

Maatschappelijk effect

- Een thuis voor alle aandachtsgroepen.

Wat zijn de doelen?

1. Samen met woningcorporaties zorgen voor voldoende (tijdelijke) en betaalbare huisvesting voor:
   - statushouders;
   - spoedzoekers;
   - arbeidsmigranten;
   - sociaal en medisch urgenten;
   - uitstroom uit intramurale instelling;
   - Oekraïense vluchtelingen.

2. Voldoende en kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten binnen de kaders van het raadsbesluit op 7 februari 2022.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
De huisvesting statushouders ligt op koers. Op 22 april 2024 besprak de raad een voorstel voor huisvesting van asielzoekers. Voor urgenten levert Alwel volgens de prestatieafspraken 2024 maatwerk. Het eerste project grootschalige huisvesting arbeidsmigranten is in voorbereiding.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Voor 2024 blijft de huisvesting van statushouders een aandachtspunt.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
		2024	2025	2026
Projecten huisvesting van arbeidsmigranten/ asielzoekers/spoedzoekers/doorstromers	We werken mee aan oplossingen voor huisvesting van de genoemde doelgroepen en waar de markt niet met oplossingen komt, zorgen we zelf in samenwerking met Alwel voor passende woonoplossingen.			

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Brug Halsche Vliet	Voor de realisatie van de brug Halsche Vliet gebruiken we de reserve Kwaliteitsverbetering landschap.
2. Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	Voor de realisatie van de brug Halsche Vliet gebruiken we de reserve Kwaliteitsverbetering landschap.
3. Aanbesteding onkruidbestrijding	De aanbesteding onkruidbestrijding valt duurder uit.
4. Medewerker verkeer	Binnen de huidige bezetting is het niet mogelijkheid om alle werkzaamheden op te pakken. Hiervoor is 0,5 fte nodig.
5. Budget kleine verkeersmaatregelen	Binnen de huidige bezetting is het niet mogelijkheid om alle werkzaamheden op te pakken. We gebruiken hiervoor het budget kleine verkeersmaatregelen.
6. Medewerker onderhoud sportparken	Voor het onderhouden van de drie gemeentelijke sportparken maken we gebruik van een medewerker van het Werkvoorzieningsschap (WVS). Omdat WVS geen medewerkers meer kan leveren en het werk er wel blijft, moeten we reguliere arbeidskrachten inschakelen. De kosten van een reguliere arbeidskracht zijn hoger dan die van een gesubsidieerde WVS medewerker. De extra kosten nemen we hier op.
7. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.
Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.
We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Brug Halsche Vliet	-35	0	0	0	0
2. Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	35	0	0	0	0
3. Aanbesteding onkruidbestrijding	-60	-60	-60	-60	-60
4. Medewerker verkeer	0	-43	-43	-43	-43
5. Budget kleine verkeersmaatregelen	0	43	43	43	43
6. Medewerker onderhoud sportparken	0	-35	-35	-35	-35
7. Overig	-26	24	50	69	154
Totaal wijzigingen	**-86**	**-71**	**-45**	**-26**	**59**

4. Economie en werk in Etten-Leur

Samen met ondernemers, inwoners en andere partners werken we aan een gezonde economie met volop kansen voor iedereen. We stimuleren het toegroeien naar een volledig circulaire economie in 2050 en geven daarin als gemeente zelf het goede voorbeeld. Werken biedt de mogelijkheid om in ons levensonderhoud te voorzien en is een belangrijke basis om mee te doen in onze samenleving. Een goed ondernemersklimaat met aantrekkelijke werkgelegenheid, ook voor mensen met een beperking en een afstand tot de arbeidsmarkt, is daarom van groot belang. We werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt, de verbinding van onderwijs met ondernemers, het aantrekken van arbeidsintensieve bedrijven die van toegevoegde waarde zijn, een goed vestigingsklimaat en aantrekkelijke vitale bedrijventerreinen. Voor het goed benutten van arbeidspotentieel blijven we inzetten op een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Ontwikkelingen

Revitalisering bedrijventerrein Vosdonk

We stellen een plan van aanpak op voor de revitalisering van bedrijventerrein Vosdonk. Onderdeel van het opstellen van het plan van aanpak is te bepalen welke actieve rol we vervullen bij de revitalisering van het terrein. Ook brengen we de bijbehorende financiële gevolgen in beeld.

4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen kan meedoen en zo veel mogelijk mensen gaan aan het werk. Ook vrijwilligerswerk is werk; het doel is dan om daar waar mogelijk in te stromen op de arbeidsmarkt. Als dat laatste niet lukt, dan is het belangrijk dat mensen een zinvolle dagbesteding hebben.

Maatschappelijk effect

- Zo veel mogelijk Etten-Leurenaren hebben betaald werk.
- Ook Etten-Leurenaren, die niet kunnen werken, doen mee door vrijwilligerswerk te doen of een zinvolle dagbesteding te hebben.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal Etten-Leurenaren, dat niet werkt.
2. Inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden naar werk of dagbesteding.
3. Het voorkomen van armoedeval[1].

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Gemeente, onderwijs en bedrijfsleven formuleerden gezamenlijk doelstellingen voor de onderkant van de arbeidsmarkt voor de regio West-Brabant.
Het rapport naar de armoedeval in Etten-Leur is in afrondende fase. Rapport wordt aangepast aan wijzigingen in de (landelijke) armoederegelingen/toeslagen per januari 2024.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Vertraging in arbeidsmarktagenda en uitvoeringsplan door discussie over de benodigde regionale governance-structuur. Uitwerking van de governance-structuur wordt nu opgenomen in de regionale agenda. Uitwerking van arbeidsmarktgelden en uitvoeringsplan zijn doorgeschoven naar het tweede kwartaal 2024.
Op basis van de uitkomsten van het onderzoek naar de armoedeval kijken we welke maatregelen we nemen om de armoedeval te voorkomen of te beperken.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

[1] Armoedeval is de situatie waarin iemand vanuit de bijstand gaat werken en er daardoor financieel op achteruit gaat.

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitwerken visie Werken aan Onderwijs en Human Capital agenda.	Goede samenwerking stimuleren tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk rechtstreeks door te laten stromen naar de arbeidsmarkt.	**2024**
Onderzoek naar armoedeval	Onderzoek naar armoedeval en waar nodig beperken/voorkomen van armoedeval.	**2024**

4.2 Het versterken van de economie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een sterke lokale economie die voorbereid is op de kansen en uitdagingen van de toekomst.

Maatschappelijk effect

- Een sterke lokale economie die voorbereid is op de toekomst.

Wat zijn de doelen?

1. Goed ondernemersklimaat.
2. Ruimte voor gevestigde bedrijven om uit te breiden.
3. Binnen de mogelijkheden bij inkoop voorrang geven aan Etten-Leurse bedrijven.
4. Tegengaan van leegstand en revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
In het tweede kwartaal van 2024 starten we met het maken van een plan voor de revitalisering van bedrijventerreinen.
De werkgroep Vrijetijdseconomie laat zien dat de samenwerking tussen ondernemers en gemeente leidt tot goede resultaten. Bijvoorbeeld de stadspromotie via Stappen&shoppen. Er is nu ook een goede samenwerking tussen de winkeliersvereniging Promenade en het overdekte winkelcentrum.
De verkoop van percelen op Vosdonk-Zuid verloopt voorspoedig. Op een groot deel van de locaties is al een optie genomen.
We voerden de geplande bedrijfsbezoeken uit. Het college vergadert nu een keer per kwartaal bij een bedrijf. StartToGrow zet zich dit jaar weer in voor starters.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
De organisatiegraad in de winkelgebieden moet worden vergroot. Dan kunnen gemeente, vastgoedeigenaren en ondernemers gezamenlijk projecten starten en uitvoeren.
Voor de locatie Fri-Jado loopt een rechtszaak. We streven ernaar de vertraging te beperken. Dan kunnen we in de tweede helft van 2024 starten met bouwrijp maken. Daarna volgt de verkoop.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen (zie ook 5.4) en revitalisering bedrijventerreinen door actief grondbeleid (revitaliseringsfonds)	We zetten actief in op de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijventerreinen. Daar waar nodig zetten we actief grondbeleid, betere benutting van gronden en panden (label C) in om de revitalisering te bespoedigen. We maken daarbij (bij voorkeur) gebruik van een revitaliseringsfonds (nog op te richten). We onderzoeken de investeringsbereidheid bij ondernemers om sneller stappen te zetten om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen.	**2024**	**2025**	**2026**
Versterken lokaal ondernemerschap	We initiëren projecten en gaan actief inzetten om het lokaal ondernemerschap te versterken, zoals bij het winkelcentrum. Daarnaast zullen we de organisatiegraad bij lokale ondernemers stimuleren.	**2024**	**2025**	**2026**
Acquisitie verkoop bedrijventerrein (Fri-Jado)	We zetten actief in op de verkoop van de beschikbare bedrijfsgronden.	**2024**		
Accountmanagement	We zetten adequaat accountmanagement in om verbindingen te realiseren, te weten wat er speelt, bedrijven en starters te laten groeien en beter in te spelen op economische kansen voor Etten-Leur.	**2024**	**2025**	**2026**

4.3 Toerisme en recreatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een groei naar een duurzame vrijetijdseconomie. Meer evenementen in het bijzonder voor de jongeren onder de 18 en het beter benutten van onze parken.

Maatschappelijk effect

- Een duurzame vrijetijdseconomie
- Etten-Leur is aantrekkelijk voor vrijetijdsbesteding door inwoners en bezoekers.
- Culturele voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk in aanbod en gebruik.

Wat zijn de doelen?

1. Een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd.
2. Er zijn voldoende culturele voorzieningen en activiteiten.
3. Het wegnemen van onnodige regels voor ondernemers in toerisme en recreatie.
4. Het aantrekkelijker maken van de Markt door onder andere een autovrije of autoluwe markt.
5. Het stimuleren en/of faciliteren van evenementen voor jongeren onder de 18 jaar.
6. Levendige parken waar inwoners en bezoekers graag gebruik van maken.
7. We vermarkten Etten-Leur beter.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
We voeren de acties uit het uitvoeringsprogramma Vrijetijdseconomie uit. Voorbeelden zijn de digitale matrixborden en het onderzoek ruiter- en menroutenetwerk. In 2024 loopt de samenwerkingsovereenkomst voor het Van Gogh Nationaal Park door. Het onderzoek naar het autoluw maken van de Markt nemen we mee in het Mobiliteitsplan. We koppelen het uitvoeringsprogramma vrijetijdseconomie in 2024 aan het uitvoeringsplan van de Centrumvisie.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
		2024	2025	2026
Versterking vrijetijdseconomie (project Oderkerkpark, Van Gogh Nationaal Park, doorontwikkeling cultuurhuis Nobelaer)	Realiseren van een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd. Hiervoor stellen we in 2022 een uitvoeringsprogramma toerisme op wat in 2023-2024 en 2025 wordt uitgevoerd.			

4.4 Een levendig centrum

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het versterken van de regiofunctie van Etten-Leur door voorwaarden te scheppen voor levendige en aantrekkelijke winkelcentra.

Maatschappelijk effect

- Winkelgebieden zijn levendig, aantrekkelijk en leefbaar.
- Versterken van de regiofunctie van Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Bijdragen aan en investeren in het aantrekkelijk maken en/of houden van winkelgebieden voor winkeliers,
   bezoekers en bewoners.
2. Stimuleren en ondersteunen van activiteiten in winkelgebieden.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
De raad stelde de Centrumvisie vast. We werken nu aan het uitvoeringsprogramma. Daarin maken we een koppeling met het uitvoeringsprogramma Vrijetijdseconomie.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
De eigenaar van het overdekte winkelcentrum gaf in november 2023 aan nieuwe plannen te hebben. Het gaat om opwaardering van het winkelcentrum en het toevoegen van maximaal 60 woningen. Het definitieve ontwerp en de bijbehorende plannen ontvingen we nog niet.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Herontwikkeling Winkelcentrum	We werken actief mee aan de herontwikkeling van het winkelcentrum. We kijken ook wat het centrum nodig heeft om levendig en toekomstbestendig te blijven. Denk hierbij aan vergroening, vierkante meters voor detailhandel, woningbouw, maatschappelijke activiteiten, autoluwe Markt en versterking lokaal ondernemerschap.	**2024**	**2025**
Uitwerken visie levendig en toekomstbestendig centrum	We werken het advies om te komen tot een levendig en toekomstbestendig winkelcentrum uit. De acties die hieruit voortkomen voeren we daarna uit.	**2024**	

4.5 Agrarische sector

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het behouden van een vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied met ruimte voor economische activiteiten.

Maatschappelijk effect

- Vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied.
- Verduurzamen van het buitengebied.

Wat zijn de doelen?

1. In het buitengebied is ruimte voor economische activiteiten en herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing.
2. Toeristisch-recreatief gebruik van het buitengebied stimuleren.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Opstellen van een (eenvoudig) uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap: We voorzien een aantal investeringen in het buitengebied vanuit de reserve 'Kwaliteitsverbetering landschap'. We inventariseren mogelijke onderwerpen voor dat overzicht.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
De afronding van het uitvoeringsoverzicht kwaliteitsverbetering landschap in 2024 heeft aandacht nodig. Ook moet nog een beleidsmatige gedachtewisseling met de gemeenteraad plaatsvinden over enkele specifieke onderwerpen uit het buitengebied.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap	Voor de uitvoering van de Omgevingsvisie stellen we een uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap op.	**2024**

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Werkbudget Centrumvisie	De raad stelde de centrumvisie vast. We ronden het uitvoeringsplan in het derde kwartaal 2024 af. Vanaf 2025 voeren we de acties uit het uitvoeringsplan uit en vragen hiervoor een werkbudget.
2. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.
Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.
We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Werkbudget Centrumvisie	0	-200	0	0	0
2. Overig	-4	-41	-53	-38	125
Totaal wijzigingen	**-4**	**-241**	**-53**	**-38**	**125**

5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur

Duurzaam denken en doen gaat om het vinden van evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen: we kijken naar de huidige behoeften die mensen hebben en hoe die in de toekomst ontwikkeld kunnen worden zonder dat de mensen, het milieu of de economie in gevaar komen. Het is dus een zeer breed begrip en raakt in veel opzichten ons leven en onze omgeving.

Duurzaamheid is meer dan alleen energie duurzaam opwekken. Het gaat ook om klimaat, behoud van natuur, voorkomen en hergebruiken van afval, biodiversiteit en circulaire economie. Samen hebben we de opgave onze leefomgeving goed door te geven aan volgende generaties. Samen met inwoners, regiogemeenten en partners als woningcorporaties, waterschap, energieleveranciers, netbeheerders, landbouw- en natuurorganisaties en ontwikkelaars werken we aan duurzame oplossingen.

Ontwikkelingen

Realisatie Circulair Ambachtscentrum

In september bieden we een voorstel aan voor de ontwikkeling van een Circulair Ambachtscentrum. Afhankelijk van het raadsbesluit nemen we in de begroting 2025 de benodigde (investerings)bedragen op.

Onderzoek zomerinzameling groente, fruit en tuinafval

We onderzoeken in 2025 de toekomst van de wekelijkse extra inzameling van groente, fruit en tuinafval in de zomerperiode.

Onderzoek eigen beheer laadpalen

Op termijn ontstaat de gelegenheid om als gemeente zelf laadpalen te exploiteren. Dat kan door locaties over te nemen van overeenkomsten die aflopen. We onderzoeken of overname mogelijk is en kijken dan naar de financiële en de personele gevolgen.

5.1 Duurzaam wonen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil minimaal 3.000 woningen verduurzamen.

Maatschappelijk effect

- Woningen en wijken verduurzamen.

Wat zijn de doelen?

1. Minimaal 3.000 woningen verduurzamen.
2. Integrale benadering van de aanpak bij voorbereiding en uitvoering.
3. Energiebesparing stimuleren en realiseren.
4. Aantal zonnepanelen bij particulieren. Doel 2030 (95.000) - 2022 (61.440).

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
We zien aanhoudende groei voor grootschalige en kleinschalige zonneprojecten. In 2023 kwamen er in Etten-Leur ruim 60.000 zonnepanelen bij.
Woningeigenaren in Etten-Leur kunnen sinds 2023 subsidie aanvragen voor het isoleren van hun woning. Uiterlijk aan het begin van het tweede kwartaal in 2024 komt daar een subsidieregeling bij vanuit het Nationaal Isolatieprogramma.
Eigenaar-bewoners van de focuswijken Centrum-West en Baai/Noord kunnen gebruik maken van een aanbod om de woning te laten isoleren door een lokaal bouwbedrijf. We evalueren de eerste aanpak focuswijk in het tweede kwartaal van 2024. De lessen gebruiken we voor vervolgaanpakken.
We benutten het extra budget van € 250.000 voor drie voorbeeldwoningen in wijken waar gemengd huur en koopwoningen in één blok zitten.
373 inwoners (stand 22 maart 2024) wisselden hun voucher in voor nieuw witgoed. Alle vouchers zijn gereserveerd. We houden dit getal bij in een live dashboard dat we dagelijks bijwerken.
155 inwoners (stand 22 maart 2024) maakten gebruik van de klussendienst. We houden dit getal bij een live dashboard dat we dagelijks bijwerken. De ingeschatte besparing is gemiddeld € 275 per woning per jaar.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
We gaven de klussendienst bij de aanbesteding een doelaantal mee. Het behalen van het doelaantal ligt nog niet op schema. We spreken de opdrachtnemer van de klussendienst erop aan. Als opdrachtgever denken we mee en bieden indien nodig ondersteuning.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Regionale Energie Strategie (RES)	Klimaatdoelstellingen voor 2030 en vervolgens 2050 halen. Focus vanuit RES ligt bij "zon op dak".	**2024**	**2025**	**2026**
Transitievisie Warmte (TVW)	In 2050 is iedereen van het gas af. Start met verduurzamen van woningen. Deze raadsperiode 3.000 woningen verduurzamen, met name inzet op isoleren van oudere woningen.	**2024**	**2025**	**2026**
Transitievisie Warmte (TVW) - voorbeeldwoningen aardgasvrij ready	We werken toe naar een aardgasvrije gemeente in 2050. Het verduurzamen van woningen roept vragen op bij inwoners. Met het maken van aardgasvrij-ready voorbeeldwoningen in de wijk maken we duurzame maatregelen tastbaar en concreet.	**2024**	**2025**	**2026**
Witgoedregeling voor bestrijden van energiearmoede	We bieden inwoners uit de doelgroep de mogelijkheid om een oud witgoed apparaat om te ruilen voor een energiezuinige variant.	**2024**	**2025**	**2026**
Klussendienst voor bestrijden van energiearmoede	Huishoudens die te maken hebben met energiearmoede worden door een klussendienst benaderd en voorzien van kleine energiebesparende maatregelen en praktische tips om de energierekening structureel te verlagen.	**2024**	**2025**	**2026**

5.2 Duurzame woon- en leefomgeving

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Een duurzame woon- en leefomgeving creëren en een duurzame gemeente zijn.

Maatschappelijk effect

- Duurzame woon- en leefomgeving creëren.
- Duurzame gemeente zijn.

Wat zijn de doelen?

1. Hittestress, wateroverlast en droogte voorkomen.
2. We beheren de gemeentelijke riool- en watervoorziening doelmatig en duurzaam om het (afval)watersysteem toekomstbestendig te maken.
3. Gebruik van fiets en openbaar vervoer stimuleren.
4. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld in duurzaamheid.
5. De gemeentelijke panden zijn duurzaam.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Het Gemeentelijk Waterplan is vanaf 2024 van kracht. We voeren de gemeentelijke zorgplichten en watertaken uit conform dit Waterplan.
De verbinding en samenwerking tussen de verschillende vakdisciplines komt steeds beter tot stand. Omdat de verschillende collega's elkaar steeds makkelijker en eerder weten te vinden worden projecten integraler aangepakt. Zo ontstaan kansen voor vergroening die anders misschien niet naar voren waren gekomen. Het gezamelijk werken aan de verschillende beleidsstukken zoals het groenplan en mobiliteitsvisie helpt hierbij enorm.
Na het akkoord door de raad gingen we met het plan voor verduurzaming van het stadskantoor, parkeergarage en wijkunits aan de slag. We ronden dit in 2024 af. In 2024 maken we ook een plan voor het overige gemeentelijke vastgoed.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Het blijft bij klimaatbestendigheid lastig om overzicht te houden op de ontwikkelingen in de techniek en hoe we deze goed kunnen toepassen in onze openbare ruimte en in de beheerplannen.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Gemeentelijk waterplan in relatie tot klimaatadaptatie	Een gemeentelijk Waterplan beschrijft de bijdrage van de gemeentelijke zorgplichten en watertaken.	**2024**		
Klimaatadaptatie beleid en uitvoering.	Klimaatbestendig inrichten van het stedelijk en landelijk gebied met koppeling aan vergroten biodiversiteit en het vergroten van de hoeveelheid groen in de leefomgeving.	**2024**	**2025**	**2026**
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	Naast verduurzaming binnen bestaande (vervangings-) budgetten stellen we een plan van aanpak op voor verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.	**2024**		

5.3 Duurzaam produceren

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil voorwaarden scheppen zodat bedrijven hun productieprocessen circulair in kunnen richten.
Als gemeente geven we zelf het goede voorbeeld.

Maatschappelijk effect

- Mogelijk maken dat bedrijven hun productieprocessen circulair kunnen inrichten.
- Verbindingen tussen bedrijfsleven onderling en onderwijs leggen.
- De gemeente werkt duurzaam (beleid, huisvesting, wagenpark, inkoop).

Wat zijn de doelen?

1. De gemeente stimuleert en faciliteert bedrijven en onderwijs in Etten-Leur die innovatieve oplossingen bieden.
2. De gemeente koopt duurzaam in.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
We werken vanuit economie aan een plan van aanpak voor toekomstbestendige bedrijventerreinen. Circulaire economie is een van de onderdelen.
We bieden in het tweede kwartaal van 2024 drie varianten voor het circulair ambachtscentrum ter keuze aan het college en de raad aan.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Circulaire Economie	Aanpak en aanjagen van circulaire economie om de landelijke doelstelling volledig circulaire economie in 2050 en 50% in 2030 te realiseren.	**2024**	**2025**	**2026**
Circulair Ambachtscentrum	We onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een circulair ambachtscentrum.	**2024**		

5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil bedrijventerreinen revitaliseren, herstructureren en vervolgens duurzaam inrichten om zo zuinig mogelijk met de beschikbare ruimte om te gaan.

Maatschappelijk effect

- Vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen met zuinig ruimtegebruik.
- Bedrijven(-terreinen) betrekken bij energieopwekking.

Wat zijn de doelen?

1. De structuur van bedrijventerreinen voldoet aan de behoefte van daar gevestigde ondernemers.
2. De inrichting van bedrijventerreinen voldoet aan de duurzaamheidseisen.
3. De beschikbare ruimte wordt zuinig gebruikt.
4. Het bedrijventerrein draagt bij aan de verduurzaming van Etten-Leur.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze kadernota zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2023.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
Het project Grote Oogst loopt. Werkgeversorganisatie VNO-NCW koos voor een andere rol die meer gericht is op ondersteunen. We onderzochten de mogelijkheden voor een energiehub. Er zijn twee regelingen voor vergroening van bedrijventerreinen opgezet. Op dit moment ronden we de communicatiestrategie af.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
Het realiseren van een energiehub is ingewikkeld. We moeten daarvoor nog veel aanvullend onderzoek uitvoeren.

Acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Grote Oogst	Samen met bedrijven, provincie, VNO-NCW op industrieterrein Vosdonk mogelijkheden zoeken voor duurzame energie/elektriciteit en verdere verduurzaming op andere milieuthema's (zie ook 4.2).	**2024**	**2025**	**2026**

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Verduurzamen woningen	De raad besloot bij de behandeling van de tweede bestuursrapportage 2023 dit bedrag in 2024 te gebruiken voor verduurzaming van woningen. We halen het daarvoor nu weer uit de algemene reserve.
2. Algemene reserve	De raad besloot bij de behandeling van de tweede bestuursrapportage 2023 dit bedrag in 2024 te gebruiken voor verduurzaming van woningen. We halen het daarvoor nu weer uit de algemene reserve.
3. Verkoop grond	Aan de Trompetlaan verkochten we grond.
4. Vergroenen bedrijventerrein	We richten het bedrijventerrein klimaatadaptief in. We vergroenen met bomen, heesters en vaste planten. We gebruiken hiervoor de reserve Bomenfonds.
5. Reserve Bomenfonds	We richten het bedrijventerrein klimaatadaptief in. We vergroenen met bomen, heesters en vaste planten. We gebruiken hiervoor de reserve Bomenfonds.
6. Subsidie carnaval	We verstrekten eenmalig subsidie voor de carnavalsstichtingen in Etten en Leur ten laste van de post onvoorzien.
7. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.
Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.
We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Verduurzamen woningen	200	0	0	0	0
2. Algemene reserve	-200	0	0	0	0
3. Verkoop grond	79	0	0	0	0
4. Vergroenen bedrijventerrein	-29	0	0	0	0
5. Reserve Bomenfonds	29	0	0	0	0
6. Subsidie carnaval	-20	0	0	0	0
7. Overig	-192	-149	-154	-159	-158
Totaal wijzigingen	**-133**	**-149**	**-154**	**-159**	**-158**

Paragrafen

Vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten moeten we een aantal verplichte paragrafen bij de begroting en het jaarverslag opnemen, dit zijn:
Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid.

Naast deze verplichte onderdelen nemen we ook een paragraaf Investeringen op. De belangrijkste ontwikkelingen in 2024 en voor de jaren 2025-2028 leest u hieronder.

Lokale heffingen

Aanpassing tarieven

Belastingen

De stijging van de belastingtarieven baseren we op de door het Centraal Planbureau gepubliceerde cijfers van
de ‘prijs netto materiële overheidsconsumptie’.

Leges

Bij de stijging van de leges volgen we de stijging van de loonkosten. Dat doen we omdat de legeskosten vooral bestaan uit loonkosten.

De uitgangspunten voor de berekeningen van de leges en tarieven van de gemeentelijke opbrengsten leest u hier.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Uitgangspunten

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen alle bekende risico's waarvoor we geen maatregelen nemen en de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft (of kan hebben) om onvoorziene kosten op te vangen. Door de financiële risico's te beheersen en de weerstandscapaciteit hierop af te stemmen, voorkomen we dat elk risico dat zich voordoet direct dwingt tot bezuinigen of om de tarieven te verhogen.

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud kapitaalgoederen

Om ervoor te zorgen dat kapitaalgoederen, bijvoorbeeld gebouwen en wegen, lang mee gaan is onderhoud nodig.
In deze paragraaf beschrijven we het beleid over het onderhoud van kapitaalgoederen.
Ook geven we informatie over de uitgaven voor dit onderhoud.

De kapitaalgoederen verdelen we in:

- kapitaalgoederen openbaar gebied;
- kapitaalgoederen gebouwen;
- kapitaalgoederen sportaccommodaties.

Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied

Kwaliteitsniveaus beheer openbare ruimte

De kwaliteitsniveaus die we in de begroting 2024 opnamen gebruiken we ook in 2025. In het college uitvoeringsprogramma is opgenomen dat de kwaliteitsniveaus voor grootschalig onderhoud van verhardingen weer teruggebracht moeten worden naar de oude niveaus van 2020. Op dit moment onderzoeken we daarvan de gevolgen.

Wegbeheer

We beoordelen de onderhoudsvoorziening voor verhardingen iedere twee jaar. In 2024 vindt hiervoor een weginspectie plaats. Als de weginspectie klaar is voeren we de berekening van de onderhoudskosten uit voor de komende jaren op basis van de huidige kwaliteitsnorm. Dit is de basis van beheerplan verhardingen waar we dit jaar mee zijn gestart. Dit beheerplan verhardingen komt in 2025 voor goedkeuring naar de gemeenteraad met daarin alle financiële consequenties ook op basis van de gewenste kwaliteitsnorm. Daarmee worden de financiële consequenties in beeld worden gebracht van het weer op het niveau brengen en onderhouden op het kwaliteitsniveau zoals opgenomen in het college uitvoeringsplan.

Groenbeheer

We koppelen grootschalige werkzaamheden in het openbaar groen aan de planning voor werkzaamheden aan de weg en/of riool. Daardoor werken we zo efficiënt mogelijk. In 2025 staat een groot aantal werkzaamheden aan riolering en wegen (civieltechnische werkzaamheden) op de planning. Aanpassing of vervanging van het openbaar groen is dan ook noodzakelijk. Het budget voor het beplanten van opengevallen plaatsen, ook wel inboet genoemd, nemen we op in de exploitatiebegroting. Aanpassingen in het groenbeheer naar aanleiding van het groenplan, zoals meer biodiversiteit en het vergroenen van het stedelijk gebied, voeren we door vanaf 2025.

Openbare verlichting
Volgens de huidige afspraken voorzien we heel Etten-Leur binnen 3 jaar van LED-verlichting. Hiermee versnellen we de wens om te verduurzamen (CO2-verlaging). We voorkomen hiermee ook problemen met de levering van conventionele lampen en het risico op verwachte prijsstijgingen daarvan.

Westpolderplas
In 2023 is het onderzoek naar de blauwalgenproblematiek afgerond en voorgelegd aan de gemeenteraad. In 2024 stellen we een werkplan op met gedetailleerde schatting van de kosten. We streven ernaar de werkzaamheden voor aanvang van het zwemseizoen in 2025 af te ronden.

Riolering
Het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 stelde de raad in 2023 vast. De hierin omschreven wijze van rioolbeheer voeren we vanaf 2024 uit.

Sloten en waterpartijen
Het jaarlijks onderhoud (uitmaaien) van de sloten en waterpartijen voeren we uit op basis van samenwerkingsovereenkomst met het Waterschap en omliggende gemeenten. Deze werkzaamheden besteden we in 2024 opnieuw aan. Hierbij is er meer aandacht voor verduurzaming van de werkzaamheden door bijvoorbeeld het toepassen van elektrische voertuigen. We verwachten dat de kosten hierdoor toenemen.

Voor het grootschalige onderhoud (baggeren en in het voorgeschreven model brengen) stellen we een nieuw plan op. Deze werkzaamheden voeren we nu wanneer dag nodig is uit. Om wateroverlast te voorkomen is hiervoor een meerjarenplanning noodzakelijk. We verwachten dat hierdoor de kosten toenemen.

Afval
In 2025 keuren we alle ondergrondse containers op techniek en veiligheid. De onderhoudswerkzaamheden stemmen we af op de keuringsresultaten.

We onderzoeken de vervanging van alle minicontainers (restafval, oud papier en groente-, fruit- en tuinafval) voor de laagbouw in de periode 2026 – 2028.

Per 31 maart 2026 verloopt de overeenkomst met de huidige dienstverlener voor huur en transport van containers op de milieustraat. We evalueren deze dienstverlening en onderzoeken de mogelijkheden om:
- het transport zelf (of in samenwerking) uit te gaan voeren, en;
- in eigen beheer nieuwe containers aan te schaffen.

In diezelfde evaluatie onderzoeken we de mogelijkheid om de reststromen (grondstoffen) op de milieustraat in samenwerking met andere regiogemeenten te (laten) verwerken. Hierbij houden

we rekening met de ontwikkelingen rond de huidige milieustraat en de recycledoelstelling (60% circulair in 2030).

Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen

Op dit moment bespreken we de volgende veranderingen in het gebouwen bestand:

- verkopen van het vergadercentrum op de Markt;
- nieuwbouw van de huisvesting voor Jeugdland;
- onderzoek naar nieuwbouw voor de scouting aan de Kokkenstraat en de Lambertusstraat.

Het verduurzamen van panden verdient aandacht. Hiervoor is nog geen budget opgenomen in het onderhoudsplan.

De procedure voor de verkoop van het vergadercentrum op de Markt is gestart. Voor de huisvesting van de scouting en Jeugdland zijn op dit moment geen ontwikkelingen.

Onderhoud kapitaalgoederen elektrische installaties gemeentelijke objecten

We geven nieuwe medewerkers die met elektrische installaties werken hiervoor een training. We controleren of de werkzaamheden die uitgevoerd worden aan elektrische installaties conform wet en regelgeving worden uitgevoerd.

Financiering

Financiering

2024

De rente op de kapitaalmarkt is hoger dan we de laatste jaren gewend waren. We gingen in de begroting 2024 uit van 3,5%. We sloten in 2024 tot nu toe twee geldleningen af voor net onder de 3%. Kasgeldleningen kosten op dit moment ongeveer 4%. Gemiddeld genomen past dit in de begroting.

We sluiten een langlopende lening af, wanneer financiering met kasgeld (door de kasgeldlimiet) niet meer mogelijk is.

2025-2028

In onze berekeningen gebruiken we twee rentepercentages:

- een rentepercentage voor de grondexploitaties: 2,00%

- een rentepercentage voor de overige investeringen: 1,0%.

Voor de kadernota 2025-2028 gebruiken we de percentages die we in de begroting 2024 berekenden.

De berekening van het rentepercentage voor de grondexploitaties wijzigt per 1 januari 2025. De aparte berekening vervalt. Vanaf 2025 hanteren we nog één percentage voor al onze investeringen. Bij het opstellen van de begroting 2025 bepalen we dit percentage.

Bedrijfsvoering

Algemeen

De organisatie ontwikkelt zich om te blijven voldoen aan de wensen en behoeften van de samenleving nu en in de toekomst. We werken aan de bestuurlijke doelen op een manier die past bij de uitgangspunten van het raadsprogramma.
Onze organisatieontwikkeling is gebaseerd op zes bouwstenen: Etten-Leur maken we samen, we leren en experimenteren, we maken slim gebruik van digitale ontwikkelingen, we doen wat we zeggen en werken aan onze doelen en ambities.

Loonkosten

In december 2023 werd een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst (cao) afgesloten.

Hiermee is er van 1 januari 2024 tot en met 31 maart 2025 een cao met afspraken die het werken voor de gemeentelijke sector bij deze arbeidsmarktkrapte goed ondersteunt. Zo wordt doorwerken na de AOW-gerechtigde leeftijd eenvoudiger, komt er meer ruimte voor een hogere arbeidsmarkttoeslag en wordt een 40-urige werkweek makkelijker om af te spreken.

In de nieuwe cao is een salarisstijging afgesproken van 6%: 4,75 % per 1 januari en 1,25 % per 1 oktober 2024.

Medewerkers krijgen een extra vrije dag. De voorwaarden voor de Regeling Vervroegd Uittreden worden versoepeld van 43 naar 41 dienstjaren. Ook zijn er afspraken gemaakt over externe inhuur waarmee de gemeentelijke sector kan toewerken naar een goede en verantwoorde balans tussen vaste en tijdelijke arbeidsrelaties en externe inhuur.

Voor de loonkosten 2025-2028 maken we een inschatting van de CAO stijging. Hiervoor gebruiken we de indexcijfers van het Centraal Plan Bureau. Deze cijfers gebruikt de Rijksoverheid ook bij het opstellen van de circulaires van het gemeentefonds.

Verbonden partijen

Ontwikkelingen

Onze uitgangspunten bij regionale samenwerking zijn kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing.
In deze paragraaf melden we kort de bijzonderheden voor 2025 en de jaren daarna.

Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA)
De komende jaren staan in het teken van de invoering en consequenties van de nieuwe Archiefwet. Het terugbrengen van de wettelijke termijn van 20 naar 10 jaar om informatie over te dragen zorgt ervoor dat deelnemende gemeenten nog meer aandacht moeten besteden aan het op orde brengen van hun informatie. Tevens ligt de focus bij het WBA op de uitvoering van het Erfgoedplan voor de bescherming van het cultureel erfgoed. Ten aanzien van hun dienstverlening benut het WBA bewezen technologische innovaties om deze te verbeteren en processen te automatiseren

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)
Het belang van de kwaliteit van onze leefomgeving wordt steeds belangrijker. Voor onze gezondheid, veiligheid en voor de duurzaamheid van de natuur en de fysieke leefomgeving. Het zijn allemaal maatschappelijk actuele thema's die impact en belang hebben voor iedere inwoner en ondernemer. De OMWB heeft een belangrijke rol bij de aanpak van deze vraagstukken. Met vergunningverlening, toezicht, handhaving en advisering kunnen we deze transities een duw in de goede richting geven. De doorontwikkeling tot een professionele omgevingsdienst is cruciaal om deze rol ook daadwerkelijk waar te maken.

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden- en West Brabant
De veiligheidsregio besteedt de komende jaren aandacht aan enkele zaken waarbij ze afhankelijk zijn van landelijke ontwikkelingen en besluitvorming. Voorbeelden hiervan zijn de inrichting van een toekomstbestendige brandweerzorg en een nieuwe vorm van arbeidsafspraken binnen de brandweer. De veiligheidsregio kan deze punten zowel inhoudelijk als financieel niet beïnvloeden. De veiligheidsregio geeft aan dat gemeenten rekening moeten houden met een kostenstijging.

Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant (RWB)
De RWB stelde n het voorjaar 2024 de Strategische Agenda met Actieprogramma 2024-2028 vast. In de komende jaren werkt de RWB via dit actieprogramma aan een economisch krachtige regio.

Grondbeleid

Grondbeleid

In deze paragraaf lichten we het grondbeleid toe. Naast de algemene ontwikkelingen benoemen we de risico's.
Ook lichten we een aantal wijzigingen in reserves toe.

Algemene ontwikkelingen

De omgevingsvisie geeft een beeld van de veranderingen in het bestaand stedelijk gebied en van de toekomstige uitbreiding daarvan tot 2040.

Wonen

De afspraken over de woningbouwproductie voor de periode 2022 - 2040 baseren we op de in maart 2023 met de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening gesloten Woondeal en de provinciale bevolkings- en woningbouwbehoefteprognoses van oktober 2023. Volgens deze prognoses moet Etten-Leur nog minstens 4.000 woningen opleveren. Hiervan zijn er in de periode 2022
tot medio 2024 ongeveer 1.000 opgeleverd.

Het gemeentelijk woningbouwprogramma in deze kadernota baseren we nu op bekende afspraken en prognoses. Het gemeentelijk woningbouwprogramma voor de periode tot en met 2026 gaat uit van het raads- en college uitvoeringsprogramma. De woningen komen tot en met 2025 op diverse binnenstedelijke locaties en vanaf 2026 op nieuwe locaties buiten bestaand stedelijk gebied.

Een overzicht van het regionale aanbod per 1 januari 2025 staat in het woningbouwprogramma 2025-2028.

Woningbouw 2025-2028 in m2

verkopen woningbouw in m² gemeentelijke locaties	Prognose 2025	2026	2027	2028	> 2028	Totaal
Schoenmakershoek-Oost	2.109	24.598				26.707
Haansberg deelgebied 1	16.037	12.654	15.001			43.692
Haansberg deelgebied 2		45.770	35.770	35.770	125.195	242.505
Totaal	**18.146**	**83.022**	**50.771**	**35.770**	**125.195**	**312.904**

Woningbouw 2025-2028 in aantallen

Oplevering in aantallen:

gemeentelijke locaties	Prognose 2025	2026	2027	2028	> 2028	Totaal
Totaal	**2**	**147**	**344**	**233**	**1.768**	**2.494**

locaties derden	Prognose 2025	2026	2027	2028	> 2028	Totaal
Totaal	**299**	**185**	**150**	**0**	**15**	**649**
Totaal aantal woningen	**301**	**332**	**494**	**233**	**1.783**	**3.143**

Oplevering in aantallen:

per categorie	Prognose 2025	2026	2027	2028	> 2028	Totaal
sociale huur grondgebonden	-	100	56	56	429	641
sociale huur appartementen	93	70	44	14	106	327
Totaal sociale huur	**93**	**170**	**100**	**70**	**535**	**968**
middeldure huur grondgebonden	-	15	43	28	217	303
middeldure huur appartementen	50	20	7	7	51	135
Totaal middeldure huur	**50**	**35**	**50**	**35**	**268**	**438**
dure huur grondgebonden	-	-	-	-	-	-
dure huur appartementen	-	-	-	-	-	-
Totaal dure huur	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
betaalbaar < € 270.000						
koopwoningen	-	15	64	28	227	334
koopappartementen	91	-	7	7	55	160
Totaal betaalbare koop < € 270.000	**91**	**15**	**71**	**35**	**282**	**494**
betaalbaar < € 355.000						
koopwoningen	-	49	65	24	128	266
koopappartementen	-	-	29	4	55	88
Totaal betaalbare koop < € 355.000	**0**	**49**	**94**	**28**	**183**	**354**
dure koopwoningen	65	30	113	40	370	618
dure koop appartementen	-	-	25	-	-	25
Totaal dure koop	**65**	**30**	**138**	**40**	**370**	**643**
bouwkavels	2	33	41	25	145	246
bouwkavels CPO*	-	-	-	-		-
Totaal bouwkavels	**2**	**33**	**41**	**25**	**145**	**246**
Totaal	**301**	**332**	**494**	**233**	**1.783**	**3.143**

*CPO: Collectief Particulier Opdrachtgeverschap

Bedrijventerreinen

In 2017 maakte de regio met de provincie afspraken over de bedrijventerreinen. Hergebruik heeft de hoogste prioriteit. Aan het einde van 2024 maken de gemeenten en provincie nieuwe afspraken die lopen tot 2030. Etten-Leur wil vooral via herontwikkeling van bestaand bedrijventerrein aan de vraag voldoen. Door het ontbreken van geschikte en rendabele locaties gaan we niet over tot de aanleg van nieuw bedrijventerrein.

In dit overzicht staat de totale voorraad aan bedrijfskavels bij het Grondbedrijf.

bedrijventerreinen in m²	Prognose 2025	2026	2027	2028	> 2028	Totaal
Kavel zonder woning (€140)						0
Kavel zonder woning (€185)	800					800
Kavel met woning (€214)	2.153					2.153
Vosdonk-Zuid	**2.953**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2.953**
- infrastructuur						0
- milieustraat	18.721					18.721
- percelen	7.625	14.000	15.019	9.450		46.094
Vosdonk-Noord	**26.346**	**14.000**	**15.019**	**9.450**	**0**	**64.815**
Totaal	**29.299**	**14.000**	**15.019**	**9.450**	**0**	**67.768**

Wanneer we de voorraad bedrijfskavels afzetten tegen de prognose, dan blijkt dat de bestaande voorraad voor kleinschalige bedrijvigheid tot 2029 voldoende is. Grootschalige bedrijven (meer dan een hectare) kunnen we maar zeer beperkt onderbrengen. Behalve de gemeente Etten-Leur hebben ook anderen een beperkt aantal bedrijfskavels in de verkoop.

Detailhandel

Bij detailhandel ligt het accent op het Winkelhart en wijk- en buurtcentra. Samen met vastgoedeigenaren en ondernemers kijken we naar de positie van het Winkelhart en andere centra. We werken aan concrete maatregelen om de leegstand aan te pakken. Ook bestaat de noodzaak om het totale winkelaanbod terug te brengen.

Kantoren

Etten-Leur heeft geen gronden meer beschikbaar voor de bouw van kantoren. In regionaal verband zijn afspraken gemaakt om daar waar mogelijk het volume te laten krimpen.

Reserve Cultuur

De voeding van de reserve cultuur vond plaats door een opslag op de grondprijs van € 0,50 per verkochte m² bouwgrond, die niet in een eerder stadium bebouwd was. Het selecteren van de kunstenaar wordt begeleid door een aantal vaste commissieleden Cultuur in de wijken, aangevuld met een vertegenwoordiging uit de wijk. Het zijn uiteindelijk de wijkbewoners zelf die beslissen, wat er met de door hen gestorte bijdrage, aan kunst wordt gerealiseerd.

Afwisselend worden een “oude” wijk (Baai, Grauwe Polder en Trivium) en een “nieuwe” wijk (Schoenmakerhoek + Oost en de Streek) voorzien van een kunstwerk. Het streven is om, nadat een wijk zijn voltooiing nadert, het proces voor de realisatie van een kunstwerk op te starten. Op dit moment gebeurt dit in Schoenmakershoek.

Reserve Compenserend Groen en reserve Landschapsbeleid en beheer

De storting in deze reserves is gebaseerd op de afspraken tussen de provincie en de gemeenten uit de regio West-Brabant. De juridische basis is de provinciale Omgevingsverordening.
In de reserve Compenserend Groen storten we de bijdragen die we als gemeente zelf verschuldigd zijn als we woningbouw of bedrijventerreinen realiseren. In de reserve Landschapsbeleid en beheer worden de bijdragen van derden gestort die zij op basis van de provinciale Omgevingsverordening moeten betalen.

In het onderstaande schema zijn de verschuldigde percentages opgenomen.

Ontwikkeling	Investering in kwaliteitsverbetering
Stedelijke uitbreiding in zoekgebieden voor stedelijke ontwikkeling (conform begrenzing Verordening)	1% van de totale gronduitgifteprijs
Uitbreiding bestemmingsvlak	20% van de waardevermeerdering van de grond
Uitbreiding bebouwing	20% van de waardevermeerdering van het object
Omzetting agrarisch bouwblok naar Wonen	20% van de waardevermeerdering van de grond
Niet-agrarische functie als nevenactiviteit of hergebruik op agrarisch bouwblok	20% van het verschil tussen een agrarische bedrijfsbestemming en de (gecorrigeerde) waarde van een bedrijfskavel
Overige ontwikkelingen (bijvoorbeeld Maatschappelijke functies, windturbines, reclamemasten en dergelijke)	Maatwerk

In het betreffende afsprakenkader is verder uitgewerkt hoe met de provinciale regeling Kwaliteitsverbetering van het landschap uit de provinciale Omgevingsverordening moet worden omgegaan. Dit is een wettelijke regeling en is niet vrij in te vullen. We moeten jaarlijks verantwoording afleggen waaraan het geld uit deze reserve is besteed.

Risico's

De financiële bedrijfsvoering van het Grondbedrijf is zo opgezet dat we risico’s opvangen zonder dat we een beroep doen op de algemene dienst van de gemeente. In de tabel geven we aan:

- het actuele risicoprofiel van de grondexploitaties;
- het noodzakelijke weerstandsvermogen op basis van de risicoberekening;
- de verwachte exploitatieresultaten;
- het aantal m^2 grond dat in eigendom is.

(bedragen x € 1.000)	risicoprofiel 01-01-2025	Bruto benodigd weerstandsvermogen	Prognose resultaat	voorraad gronden m²
Grondexploitaties	37.045	12.970	1.691	956.700

Uit het overzicht van onze reserves blijkt dat de 'Reserve exploitatie risico's' toereikend is.

Een gedetailleerd overzicht van de grondexploitatierisico's staat hier. Daarin staat ook een totale berekening van het weerstandsvermogen dat nodig is. Uit dit overzicht blijkt dat de 'Reserve exploitatie risico's' toereikend is.

Risico's grondexploitatie per 1-1-2025

Woningbouwlocaties *(bedragen x € 1.000)*	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m²
Schoenmakershoek-Oost	6.025	1.321	186	26.500
Spoorzone Juvenaat	5.030	6.408	3.211	43.700
Haansberg deelgebied 1 (Oost)	28.909	3.235	0	348.100
Nobelaer	-761	673	89	0
Woningbouwlocaties	**39.203**	**11.637**	**3.486**	**418.300**
Bedrijventerreinen				
Vosdonk-Zuid	-321	659	271	2.953
Vosdonk Noord	10.702	1.822	-2.066	64.815
Bedrijventerreinen	**10.381**	**2.481**	**-1.795**	**67.768**
Kantoorlocaties	-	-	-	-
Totaal	**49.584**	**14.118**	**1.691**	**486.068**

Materiële vaste activa	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m²
Hilsebaan	70	7	0	11.925
Haansberg deelgebied 3 (Zuidwest)	1.036	104	0	64.500
Haansberg deelgebied 4 (Noord-West)	3.694	369	0	56.500
Haansberg deelgebied 5 (Noord)	5.323	532	0	274.000
Meeuwisdijk	295	5	0	63.700
Totaal	**10.418**	**1.017**	**0**	**470.625**

Panden	boekwaarde	Risico	OZB of taxatiewaarde	
Totaal	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal exploitatiegebieden	**60.002**	**15.135**		**956.693**

Totalen	boekwaarde	Risico
Woningbouwlocaties	39.203	11.637
Bedrijventerreinen	10.381	2.481
	49.584	**14.118**
Kantoorlocaties	0	0
Materiële vaste activa	10.418	1.017
Panden	0	0
Maximaal risico	**60.002**	**15.135**

Minimale waarde en voorzieningen	Minimale waarde	Voorzieningen exploitatie tekorten
Woningbouwlocaties	19.233	0
Bedrijventerreinen	6.777	2.070
	26.010	**2.070**
Kantoorlocaties		
Materiële vaste activa	10.418	
Panden	0	
Minimale waarde en voorzieningen	**36.428**	**2.070**

Berekening reëel risico:		
Boekwaarde	60.002	
Risico	15.135	
Planschade risico afgesloten complexen	405	
Maximaal risico		75.542
Minimale waarde gronden en panden	36.428	
Voorziening exploitatie tekorten	2.070	
Minimale waarde en voorzieningen		-38.498
Gecorrigeerd risico		**37.044**
Reëel risico	**35%**	**12.970**

(bedragen x € 1.000)	**Prognose resultaat**	**voorraad gronden m²**
Woningbouwlocaties	3.486	418.300
Bedrijventerreinen	-1.795	67.768
	1.691	**486.068**
Kantoorlocaties	0	0
Verspreide percelen	0	470.625
Totaal	**1.691**	**956.693**

Investeringen

Krediet aanpassingen

In de eerste bestuursrapportage 2024 stellen we de volgende aanpassingen in de investeringskredieten voor.

(bedragen x € 1.000)	Verhoging	Nieuw krediet bedrag
1. Vervangen Slikbrug	150	150
2. Speelplan Brabantpark en speelschip De Keen	125	362
Totaal	**275**	

1. Vervangen Slikbrug

We vervangen de Slikbrug.

2. Investeringen speeltoestellen (Speelplan Brabantpark en speelschip de Keen)

We realiseren een sportpark op de centrale locatie in het Brabantpark en een nieuw speelschip in De Keen.

Investeringsruimte 2025-2028

Om nieuwe investeringen te kunnen doen, nemen we jaarlijks een bedrag aan kapitaallasten op als beschikbare investeringsruimte.

Deze bedragen zijn (inclusief de voorgestelde wijziging in deze kadernota):

2025: € 380.000
2026: € 300.000
2027: € 300.000
2028: € 300.000

Het bedrag dat we hiervoor kunnen investeren is afhankelijk van de levensduur van de investering.

Financiële positie

Financiële positie reserves en voorzieningen

Inleiding

Het financiële beleid van Etten-Leur verdelen we onder in diverse elementen waaronder de reserves en voorzieningen.
In oktober 2023 stelde de gemeenteraad het 'Beleidskader reserves en voorzieningen' in de 'financiële verordening gemeente Etten-Leur 2023' vast. We actualiseren het inzicht in de financiële positie ieder jaar bij het opstellen van de kadernota.

Doelstelling

De doelstelling van deze 'Financiële positie reserves en voorzieningen 2024' is om een actueel beeld te geven van de ontwikkeling van onze reserves en voorzieningen. Zo kan de gemeenteraad zijn kaderstellende rol goed uitvoeren.

Hierbij hoort onder andere het vaststellen van de uitgangspunten voor de reserves en voorzieningen. Deze uitgangspunten zijn afgeleid uit het 'Beleidskader reserves en voorzieningen'.

Voor de financiële positie reserves en voorzieningen geldt als basis de uitkomsten van de jaarrekening 2023 en de mutaties uit deze kadernota.

Samenvatting

Deze samenvatting bevat de belangrijkste wijzigingen en beslispunten van de financiële positie.

Uit het actuele overzicht van de reserves en voorzieningen blijkt dat de gemeente Etten-Leur op 1 januari 2024 15 reserves en
17 voorzieningen heeft. We actualiseerden de uitgangspunten en het te verwachten verloop van de reserves en voorzieningen.

Als basis voor deze actualisatie gebruikten we de 'Financiële positie reserves en voorzieningen 2023', die als onderdeel van de kadernota 2024-2027 is vastgesteld.

Naast enkele tekstuele wijzigingen stellen we voor:
1. De **'Reserve Volkshuisvesting algemeen'** op te heffen en het saldo toe te voegen aan de Algemene reserve;
2. De **'Reserve Elektronische dienstverlening'** op te heffen en het saldo toe te voegen aan de Algemene reserve;
3. De naam van de '**Voorziening Verlof**' te wijzigen in '**Voorziening Verlof Individueel Keuzebudget**';
4. We heffen na gebruik van het resterende bedrag de **'Voorziening Vervanging riolering'** op.

5. de **‘Financiële positie reserves en voorzieningen 2024’** vast te stellen.

Totaal reserves 2023-2028

De ontwikkeling van de reserves van 2023 tot en met 2028 staat in dit overzicht.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve	19.413	18.022	20.515	23.108	25.701	28.294
Totaal algemene reserves	**19.413**	**18.022**	**20.515**	**23.108**	**25.701**	**28.294**
Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	9.767	9.275	8.798	8.337	7.890	7.443
Dekkingsreserve Sportvoorzieningen	5.240	4.953	4.667	4.380	4.094	3.807
Totaal bestemmingsreserves (dekking)	**15.006**	**14.228**	**13.465**	**12.717**	**11.983**	**11.250**
Reserve Volkshuisvesting algemeen	1	0	0	0	0	0
Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	498	463	463	463	463	463
Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering	100	0	0	0	0	0
Reserve Automatisering	245	27	27	27	27	27
Reserve Elektronische dienstverlening	47	0	0	0	0	0
Reserve Bomenfonds	54	25	25	25	25	25
Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	1.674	26	0	0	0	0
Reserve Infrastructurele oplossingen	2.500	4.000	5.500	7.000	8.500	10.000
Totaal bestemmingsreserves (overig)	**5.119**	**4.541**	**6.015**	**7.515**	**9.015**	**10.515**
Reserve Exploitatierisico's	10.500	10.500	10.500	9.500	9.500	9.500
Reserve Realisatie Omgevingsvisie	1.879	2.322	2.571	4.017	4.017	4.017
Reserve Compenserend groen	84	84	84	84	84	84
Reserve Cultuur	260	210	160	110	60	10
Totaal reserves Grondbedrijf	**12.723**	**13.115**	**13.314**	**13.710**	**13.660**	**13.610**
Totaal reserves Algemene Dienst en Grondbedrijf	**52.261**	**49.906**	**53.309**	**57.050**	**60.359**	**63.669**

Algemene reserve

De reserves van de gemeente Etten-Leur verdelen we onder in de algemene reserve, de bestemmingsreserves en de bestemmingsreserves van het Grondbedrijf.

Algemene reserves

De gemeente Etten-Leur heeft een algemene reserve. We gebruiken deze reserve voor het opvangen van risico's in algemene zin en het opvangen van risico's waarvoor geen (toereikende) bestemmingsreserves zijn ingesteld.

	Algemene reserve
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Algemene reserve
Doelstelling/ bestemming	De algemene reserve wordt gerekend tot de middelen die ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen (weerstandscapaciteit), zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de programma's. De reserve kan boven het minimumniveau worden gezien als een vrije reserve, voor zover er geen concrete bestemming aan is gegeven.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Geen maximum bepaald.
Overige toevoegingen	- Jaarlijkse toevoeging - Buitengewone baten - Voordelige rekeningsaldi na geautoriseerde resultaatbestemmingen
Wijze van besteding	Deze reserve is beschikbaar voor het realiseren van beleidsdoelstellingen. Voor dekking van diverse projecten is indien van toepassing een onttrekking aan de reserve geraamd.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	21.225	19.413	18.022	20.515	23.108	25.701
Stortingen	0	783	2.493	2.593	2.593	2.593
Onttrekkingen	1.812	2.174	0	0	0	0
Stand 31 december	19.413	18.022	20.515	23.108	25.701	28.294

Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de gemeenteraad een bepaalde bestemming heeft gegeven.
Bestemmingsreserves verdelen we onder in dekkingsreserves en overige bestemmingsreserves.

Dekkingsreserves

Er zijn twee reserves gevormd voor de dekking van de kapitaallasten van investeringen met een economisch nut (scholen en sportaccommodaties). Deze investeringen moeten we activeren zonder dat eventuele bijdragen uit reserves hierop in mindering zijn gebracht.

Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs

	Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs
Datum instelling	2005
Soort reserve	Dekkingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt ingezet voor de dekking van kapitaallasten van brede scholen.
Periode reserve	Afschrijvingsperiode scholen (40 jaar).
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Kapitaallasten die begroot zijn voor onderwijsinvesteringen worden, voor het gedeelte van de investering dat nog niet gerealiseerd is, in het lopende begrotingsjaar gestort in de dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs.
Wijze van besteding	Het deel van de jaarlijkse kapitaallasten van de brede scholen dat boven de begroting uitgaat.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	10.267	9.767	9.275	8.798	8.337	7.890
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	500	492	477	462	447	447
Stand 31 december	9.767	9.275	8.798	8.337	7.890	7.443

Dekkingsreserve Sportvoorzieningen

	Dekkingsreserve kapitaallasten Sportvoorzieningen
Datum instelling	2010
Soort reserve	Dekkingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt ingezet voor de dekking van de afschrijvingen van sportvoorzieningen in sportparken Lage Banken, De Streek, Hoge Neerstraat en Trivium.
Periode reserve	Afschrijvingsperiode sportvoorzieningen (40 jaar).
Minimum	€ 0
Maximum	Boekwaarde sportvoorzieningen (40 jaar).
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	Jaarlijkse afschrijving van de sportvoorzieningen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	5.526	5.240	4.953	4.667	4.380	4.094
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	286	286	286	286	286	286
Stand 31 december	5.240	4.953	4.667	4.380	4.094	3.807

Reserve Volkshuisvesting algemeen

Ook de overige bestemmingsreserves lichten we toe:

	Reserve Volkshuisvesting algemeen
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is bedoeld voor volkshuisvestingprojecten volgens het uitwerkingsprogramma Wonen.
Periode reserve	**We heffen deze reserve op. Het saldo voegen we toe aan de Algemene Reserve.**
Minimum	€ 0
Maximum	Geen maximum bepaald.
Overige toevoegingen	Incidentele baten volkshuisvesting, zoals bijvoorbeeld bij verkoop van woningen waarop een winstdelingsclausule ligt.
Wijze van besteding	Wanneer de kosten van het uitwerkingsprogramma Wonen in een jaar de exploitatiebegroting op de post Volkshuisvestingsbeleid overschrijden, onttrekken we de meerkosten in dat jaar aan deze reserve. Ook voor specifieke projecten op het gebied van volkshuisvesting kan een beroep op deze reserve gedaan worden.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	1	1	0	0	0	0
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	1	0	0	0	0
Stand 31 december	1	0	0	0	0	0

Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap

	Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap
Datum instelling	2001
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Uit deze reserve worden projecten voor de uitvoering van de provinciale regeling 'Kwaliteitsverbetering Landschap' betaald.
Periode reserve	Niet bepaald
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Verplichte bijdragen van initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied op grond van de provinciale regeling 'Kwaliteitsverbetering Landschap' worden in deze reserve gestort.
Wijze van besteding	Uitgaven voor projecten voor de uitvoering van de regeling 'Kwaliteitsverbetering Landschap' worden uit deze reserve betaald. Deze uitgaven zijn aan regels gebonden.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	474	498	463	463	463	463
Stortingen	24	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	35	0	0	0	0
Stand 31 december	498	463	463	463	463	463

Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering

	Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering
Datum instelling	2003, in 2015 aangepast
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt gebruikt voor investeringen om de bedrijfsvoering te optimaliseren. Het gaat hierbij om investeringen voor digitalisering en automatisering, lean maken van processen, het eventueel afstoten van taken en administratieve lastenverlichting. De reserve is - vanuit de oorspronkelijke doelstelling van de 'Reserve personeel' - ook bestemd om knelpunten in de bedrijfsvoering, zoals frictiekosten, werving en selectie en opleidingen op te vangen.
Periode reserve	Onbepaald
Minimum	€ 0
Maximum	€ 3.000.000
Overige toevoegingen	We bepalen het resultaat van de personeelskosten (eigen personeel en inhuur van derden). Bij een positief resultaat is er de keuze dit toe te voegen aan deze reserve.
Wijze van besteding	De kosten die gemaakt worden om de bedrijfsvoering te optimaliseren worden aan deze reserve onttrokken. Bij een negatief resultaat op de personeelskosten (eigen personeel en inhuur van derden) is er de keuze dit te onttrekken uit de reserve.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	200	100	0	0	0	0
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	100	100	0	0	0	0
Stand 31 december	100	0	0	0	0	0

Reserve Automatisering

	Reserve Automatisering
Datum instelling	2004
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is gevormd om incidentele kosten op het gebied van automatisering op te kunnen vangen.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	De reserve gebruiken we voor incidentele automatiseringskosten.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	281	245	27	27	27	27
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	35	219	0	0	0	0
Stand 31 december	245	27	27	27	27	27

Reserve Elektronische dienstverlening

	Reserve Elektronische dienstverlening
Datum instelling	2007
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is bestemd voor de uitvoering van het 'Programma ambitie dienstverlening'. In 2023 stelden we een nieuw plan op. De acties uit dit plan financieren we uit werkbudgetten of we vragen hiervoor budget aan bij een tussentijdse rapportage.
Periode reserve	**We heffen deze reserve op. Het saldo voegen we toe aan de Algemene Reserve.**
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	Reserve zetten we in voor de uitvoering van het 'Programma ambitie dienstverlening'.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	47	47	0	0	0	0
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	47	0	0	0	0
Stand 31 december	47	0	0	0	0	0

Reserve Bomenfonds

	Reserve Bomenfonds
Datum instelling	2019
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Met het geld van de reserve Bomenfonds vervangen we gekapte bomen.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	Met de reserve Bomenfonds planten we nieuwe bomen aan in het openbaar gebied. Deze aanplant kan plaatsvinden vanuit gemeentelijk of een burgerinitiatief.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	54	54	25	25	25	25
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	29	0	0	0	0
Stand 31 december	54	25	25	25	25	25

Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden

	Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden
Datum instelling	2021
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Het college voert de door de raad vastgestelde begroting uit. In de praktijk zijn afwijkingen onvermijdelijk. Bijvoorbeeld omdat activiteiten, waar geld voor beschikbaar is gesteld, nog niet zijn uitgevoerd. Uitvoering vindt in het volgende jaar plaats. Om dit rechtmatig op te lossen maken we gebruik van deze reserve. Toevoeging vindt plaats op twee manieren: 1.Wanneer gedurende het jaar blijkt dat geld bij bepaalde activiteiten overblijft voegen we dit via een begrotingswijziging toe aan de reserve. Een jaar later zetten we dit geld in om deze activiteiten dan nog uit te voeren; 2. Ook komt het voor dat de raad eenmalig geld beschikbaar stelt voor een project. De uitvoering loopt vaak over meerdere jaren. Voor deze projecten voegen we het overschot aan het einde van het jaar toe aan deze reserve. Het jaar erop onttrekken we het geld weer.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing
Wijze van besteding	Het geld dat in een jaar is toegevoegd wordt in het daaropvolgende jaar onttrokken voor de dekking van de kosten.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	1.612	1.674	26	0	0	0
Stortingen	1.534	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	1.472	1.648	26	0	0	0
Stand 31 december	1.674	26	0	0	0	0

Reserve Infrastructurele oplossingen

	Reserve Infrastructurele oplossingen
Datum instelling	2022
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt gebruikt voor grote infrastructurele oplossingen.
Periode reserve	2022-2031
Minimum	€ 0
Maximum	€ 15.000.000
Overige toevoegingen	Niet van toepassing
Wijze van besteding	Reserve wordt ingezet voor infrastructurele oplossingen.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	1.000	2.500	4.000	5.500	7.000	8.500
Stortingen	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	2.500	4.000	5.500	7.000	8.500	10.000

Reserves Grondbedrijf

Het Grondbedrijf heeft vier bestemmingsreserves. Dit zijn één egalisatiereserve en drie overige bestemmingsreserves.

De egalisatiereserve van het Grondbedrijf is de ‘Reserve exploitatierisico’s'.

De overige bestemmingsreserves van het Grondbedrijf zijn:

- Reserve Realisatie Omgevingsvisie;
- Reserve Compenserend Groen;
- Reserve Cultuur.

Reserve Exploitatierisico's

	Reserve Exploitatierisico's
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Doelstelling/ bestemming	De reserve is voor de dekking van risico's die zich kunnen voordoen gedurende de ontwikkeling en uitvoering van (nog niet) in ontwikkeling genomen plannen en van de verspreide percelen.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 6.000.000
Maximum	Niet bepaald. De hoogte van de reserve wordt bepaald door de stand van zaken in de afzonderlijke exploitatiegebieden, de investeringen die gedaan zijn in nog niet in exploitatie genomen complexen en de grondvoorraad in het complex verspreide percelen. Voor de afdekking van de exploitatierisico's, is een minimum saldo van € 1.500.000 nodig. Voor algemene risico's geldt een ondergrens van € 4.500.000.
Overige toevoegingen	Wanneer nodig vindt er een aanpassing plaats ten laste van andere reserve(s) Grondbedrijf.
Wijze van besteding	In voorkomende gevallen wordt voor negatieve grondexploitaties ten laste van deze reserve een voorziening gevormd. Indien zich nadien risico's voordoen die hoger zijn dan de hiervoor gevormde voorzieningen, wordt er een beroep op deze reserve gedaan. Deze risico's zijn niet op voorhand in te schatten, maar afhankelijk van de feitelijke situatie op enig moment.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	10.500	10.500	10.500	10.500	9.500	9.500
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	0	0	1.000	0	0
Stand 31 december	10.500	10.500	10.500	9.500	9.500	9.500

Reserve Realisatie Omgevingsvisie

	Reserve Realisatie Omgevingsvisie
Datum instelling	2005
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is bedoeld om (voor zover mogelijk) de doelstellingen en ambities uit het uitvoeringsprogramma van de Omgevingsvisie te realiseren.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald, afhankelijk van projectenbundel. Voor de Omgevingsvisie is een overzicht opgesteld van gewenste projecten met een berekening van de hiervoor benodigde financiële middelen. Deze berekening vormt de basis voor de minimumstand van de reserve.
Overige toevoegingen	Nadat de andere reserves van het Grondbedrijf minimaal de gewenste of noodzakelijke omvang hebben bereikt, worden de resterende middelen, voortkomend uit de exploitatie van het Grondbedrijf, aan deze reserve toegevoegd.
Wijze van besteding	Deze reserve is uitsluitend beschikbaar voor uitvoering van de projecten die opgenomen zijn in het uitvoeringsprogramma van de Omgevingsvisie. Op de reserve rust inmiddels een aantal claims.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	1.552	1.879	2.322	2.571	4.017	4.017
Stortingen	729	517	332	1.471	0	0
Onttrekkingen	402	74	83	25	0	0
Stand 31 december	1.879	2.322	2.571	4.017	4.017	4.017

Reserve Compenserend Groen

	Reserve Compenserend Groen
Datum instelling	2005
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Deze reserve is gevormd om het (bestuurlijk geaccordeerde) afsprakenkader tussen de provincie en de gemeenten uit de regio West-Brabant uit te voeren met als onderliggende juridische basis/verplichting de provinciale (Interim) Omgevingsverordening. Dit houdt in dat voor verloren gegane natuur in nieuwe woongebieden of bedrijventerreinen, als compensatie elders in het buitengebied gronden aangekocht - en blijvend groen ingericht - moeten worden.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald. De benodigde middelen zijn afhankelijk van de ontwikkeling van toekomstige woon- en werklocaties en groene (compensatie)elementen zoals opgenomen in de Omgevingsvisie.
Overige toevoegingen	Voeding gebeurt ten laste van de grondexploitatie in de vorm van een storting van 1% van de totale gronduitgifteprijs.
Wijze van besteding	De middelen voor aankoop, inrichting en onderhoud van groene en blauwe elementen, zoals (natte) ecologische verbindingszones worden aan deze reserve onttrokken.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	84	84	84	84	84	84
Stortingen	0	75	75	53	0	0
Onttrekkingen	0	75	75	53	0	0
Stand 31 december	84	84	84	84	84	84

Reserve Cultuur

	Reserve Cultuur
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Deze reserve wordt ingezet om in woonwijken en op bedrijventerreinen, na oplevering en inrichting, culturele elementen aan te brengen (bijvoorbeeld kunstwerken).
Periode reserve	Niet bepaald. Als de reserve leeg is heffen we deze op.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald. De omvang van de reserve wordt bepaald door het tempo van de uitwerking van de plannen per wijk.
Overige toevoegingen	Vanaf 1 januari 2023 worden geen stortingen meer gedaan vanuit de grondexploitatie.
Wijze van besteding	Na afronding van een nieuwbouwlocatie wordt in overleg met de bewoners een plan opgesteld om in de wijk culturele elementen (kunstwerken) te plaatsen. Jaarlijks worden de werkelijk bestede bedragen aan deze reserve onttrokken.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
Stand 1 januari	260	260	210	160	110	60
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	50	50	50	50	50
Stand 31 december	260	210	160	110	60	10

Totaal voorzieningen 2023-2028

De ontwikkeling van de voorzieningen van 2023 tot en met 2028 staat in dit overzicht.

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Voorziening Verhardingen	21.965	21.074	18.515	17.732	15.443	13.154
Voorziening Onderhoud Gebouwen	2.123	1.693	958	1.138	733	328
Voorziening Sportaccommodaties	1.003	1.291	1.413	1.808	1.632	1.455
Voorziening Inventaris gymlokalen	199	186	88	65	55	45
Voorziening Onderhoud zwembad	563	593	694	795	895	996
Voorziening Onderhoud Nobelaer	475	713	950	1.188	1.425	1.663
Voorziening Veiligheid elektrische installaties	96	153	208	17	65	114
Totaal onderhoudsvoorzieningen	**26.424**	**25.703**	**22.826**	**22.742**	**20.248**	**17.755**
Voorziening Vervanging riolering	229	0	0	0	0	0
Voorziening Riolering	3.550	3.550	3.550	3.550	3.550	3.550
Voorziening Afval	3.371	2.671	1.971	1.271	571	-129
Voorziening Dubieuze debiteuren	200	200	200	200	200	200
Voorziening Dubieuze debiteuren Werkplein	522	522	522	522	522	522
Voorziening Pensioen politieke ambtsdragers	2.258	2.259	2.260	2.261	2.262	2.263
Voorziening Personeel	118	118	118	118	118	118
Voorziening Spaarovereenkomsten personeel	116	116	116	116	116	116
Voorziening Verlof	780	780	780	780	780	780
Totaal overige voorzieningen	**11.144**	**10.216**	**9.517**	**8.818**	**8.119**	**7.420**
Voorziening exploitatietekorten Grondbedrijf	2.105	2.105	2.105	2.105	2.105	2.105
Totaal voorzieningen Algemene Dienst en Grondbedrijf	**39.673**	**38.024**	**34.448**	**33.665**	**30.472**	**27.280**

Voorziening Verhardingen

De voorzieningen van de gemeente Etten-Leur verdelen we onder in onderhoudsvoorzieningen, overige voorzieningen en de voorziening exploitatietekorten Grondbedrijf. Een voorziening geeft de geschatte hoogte aan van de omvang van de verplichting of het risico.

De gemeente Etten-Leur heeft zeven onderhoudsvoorzieningen:

Voorziening	Verhardingen
Grondslag	De voorziening zorgt voor een gelijkmatige verdeling van de lasten voor het groot onderhoud aan verhardingen over een aantal begrotingsjaren. Na elke tweejaarlijkse weginspectie worden de onderhoudskosten herberekend en de storting in de voorziening bijgesteld. Investeringen niet-zijnde-groot-onderhoud komen ten laste van het investeringsplan. Kortcyclisch/dagelijks onderhoud nemen we op in de exploitatiebegroting.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging is gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning. De jaarlijkse storting is toereikend om minimaal de komende 10 jaar het terugkerend groot onderhoud voor wegverhardingen uit te kunnen voeren volgens de kwaliteitsniveaus die de raad vaststelde.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	21.562	21.965	21.074	18.515	17.732	15.443
Stortingen	1.911	1.911	1.911	1.911	1.911	1.911
Verminderingen	1.508	2.802	4.469	2.694	4.200	4.200
Stand 31 december	**21.965**	**21.074**	**18.515**	**17.732**	**15.443**	**13.154**

Voorziening Onderhoud gebouwen

Voorziening	Onderhoud gebouwen
Grondslag	Deze voorziening is voor de dekking van kosten van groot onderhoud aan gemeentelijke gebouwen; musea, monumenten, cultuurhistorische gebouwen, civiele kunstwerken, welzijnsgebouwen, binnensportaccommodaties en kunstobjecten.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning die het college ieder jaar vaststelt.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	2.199	2.123	1.693	958	1.138	733
Stortingen	595	595	595	595	595	595
Verminderingen	670	1.025	1.329	415	1.000	1.000
Stand 31 december	**2.123**	**1.693**	**958**	**1.138**	**733**	**328**

Voorziening Sportaccommodaties

Voorziening	Sportaccommodaties
Grondslag	Deze voorziening is voor de dekking van het grootschalig, planmatig onderhoud, dat in de komende jaren wordt uitgevoerd aan alle gemeentelijke sportvelden (natuurgrasvelden, kunstgrasvelden en de atletiekbaan). Deze lasten blijken uit het rekenmodel 'Planmatig onderhoud buitensportaccommodaties'.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse storting ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning.
Aanwending	De voorziening wordt ingezet voor het uitvoeren van grootschalige onderhoudswerkzaamheden aan gemeentelijke sportvelden. Kortcyclisch/dagelijks onderhoud nemen we op in de exploitatiebegroting.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	2.246	1.003	1.291	1.413	1.808	1.632
Stortingen	313	473	473	473	473	473
Verminderingen	1.556	184	352	78	649	649
Stand 31 december	**1.003**	**1.291**	**1.413**	**1.808**	**1.632**	**1.455**

Voorziening Inventaris gymlokalen

Voorziening	Inventaris gymlokalen
Grondslag	De voorziening is voor de dekking van het groot onderhoud aan de inventaris van de gymlokalen. Dit leidt tot een gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren. Deze lasten blijken uit het rekenmodel 'Planmatig onderhoud gymtoestellen'.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse storting ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning.
Aanwending	De voorziening wordt ingezet voor het uitvoeren van grootschalig onderhoud aan en vervanging van gymtoestellen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	193	199	186	88	65	55
Stortingen	18	23	23	23	23	23
Verminderingen	12	36	121	46	33	33
Stand 31 december	**199**	**186**	**88**	**65**	**55**	**45**

Voorziening Onderhoud zwembad

Voorziening	Onderhoud zwembad
Grondslag	Het zwembad werd in 2018 in gebruik genomen. Deze voorziening is voor de dekking van de kosten van het groot onderhoud.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	462	563	593	694	795	895
Stortingen	101	101	101	101	101	101
Verminderingen	0	70	0	0	0	0
Stand 31 december	**563**	**593**	**694**	**795**	**895**	**996**

Voorziening Onderhoud Nobelaer

Voorziening	Onderhoud Nobelaer
Grondslag	Het cultureel centrum werd in 2022 in gebruik genomen. Deze voorziening is voor de dekking van de kosten van het groot onderhoud.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	238	475	713	950	1.188	1.425
Stortingen	238	238	238	238	238	238
Verminderingen	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	**475**	**713**	**950**	**1.188**	**1.425**	**1.663**

Voorziening Veiligheid elektrische installaties

Voorziening	Veiligheid elektrische installaties
Grondslag	De voorziening zorgt voor een gelijkmatige verdeling van de lasten (zes-jaarlijkse keuringen van elektrische installaties).
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning.
Aanwending	Kosten met betrekking tot de keuringen en de hieruit voortkomende kosten van aanpassingen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	66	96	153	208	17	65
Stortingen	72	117	117	117	117	117
Verminderingen	42	60	63	308	68	68
Stand 31 december	**96**	**153**	**208**	**17**	**65**	**114**

Voorziening Vervanging riolering

Voorziening	Vervanging riolering
Grondslag	Spaarvoorziening voor toekomstige vervangingsinvesteringen voor rioleringen.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Vanaf 2024 voegen we conform het vastgestelde Gemeentelijk Waterplan geen geld meer toe aan deze voorziening.
Aanwending	In 2024 zetten we het resterende bedrag in. Daarna heffen we deze voorziening op.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	1.160	229	0	0	0	0
Stortingen	1.042	0	0	0	0	0
Verminderingen	1.973	229	0	0	0	0
Stand 31 december	**229**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Voorziening Riolering

Voorziening	Riolering
Grondslag	Van derden verkregen middelen die specifiek aan riolering besteed moeten worden. Egaliseren van resultaten op het product 'Riolering' gebeurt om schommelingen in het tarief te voorkomen.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Een positief resultaat op het product 'Riolering' voegen we toe aan deze voorziening.
Aanwending	Een negatief resultaat op het product 'Riolering' dekken we door een bijdrage uit deze voorziening.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	3.249	3.550	3.550	3.550	3.550	3.550
Stortingen	301	0	0	0	0	0
Verminderingen	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	**3.550**	**3.550**	**3.550**	**3.550**	**3.550**	**3.550**

Voorziening Afval

Voorziening	Afval
Grondslag	Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden. Egaliseren van resultaten op het product 'Afval' om schommelingen in het tarief te voorkomen.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Een positief resultaat op het product 'Afval' wordt toegevoegd aan de voorziening.
Aanwending	Een negatief resultaat op het product 'Afval' wordt gedekt door een bijdrage uit de voorziening.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	3.281	3.371	2.671	1.971	1.271	571
Stortingen	90	0	0	0	0	0
Verminderingen	0	700	700	700	700	700
Stand 31 december	**3.371**	**2.671**	**1.971**	**1.271**	**571**	**-129**

Voorziening Dubieuze debiteuren

Voorziening	Dubieuze debiteuren
Grondslag	Voor dubieuze debiteuren is een voorziening gevormd. De hoogte is gebaseerd op de invorderingsmogelijkheden.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Op basis van jaarlijkse herijking vinden (indien nodig) toevoegingen plaats.
Aanwending	Bedragen die niet meer ingevorderd kunnen worden.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	280	200	200	200	200	200
Stortingen	0	50	50	50	50	50
Verminderingen	80	50	50	50	50	50
Stand 31 december	**200**	**200**	**200**	**200**	**200**	**200**

Voorziening Dubieuze debiteuren Werkplein

Voorziening	Dubieuze debiteuren Werkplein
Grondslag	Voor dubieuze debiteuren van de Participatiewet is een voorziening gevormd. De hoogte is gebaseerd op verhaalsmogelijkheden voor debiteuren op het gebied van sociale zekerheid.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Op basis van jaarlijkse herijking vinden (indien nodig) toevoegingen plaats.
Aanwending	Op basis van jaarlijkse herijking vinden (indien nodig) aanwendingen plaats.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	678	522	522	522	522	522
Stortingen	2	0	0	0	0	0
Verminderingen	158	0	0	0	0	0
Stand 31 december	**522**	**522**	**522**	**522**	**522**	**522**

Voorziening Pensioen politieke ambtsdragers

Voorziening	Pensioen politieke ambtsdragers
Grondslag	Voor (oud) wethouders is een pensioenvoorziening gevormd.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Op basis van de nieuwe berekening vinden (wanneer nodig) toevoegingen plaats.
Aanwending	Uitbetaling van de pensioenen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	2.373	2.258	2.259	2.260	2.261	2.262
Stortingen	44	84	84	84	84	84
Verminderingen	159	83	83	83	83	83
Stand 31 december	**2.258**	**2.259**	**2.260**	**2.261**	**2.262**	**2.263**

Voorziening Personeel

Voorziening	Personeel
Grondslag	Deze voorziening is ingesteld om de financiële gevolgen van met name tijdelijke (onvermijdbare) boventalligheid en/of afvloeiing van medewerkers mogelijk te maken.
Looptijd	Afhankelijk van getroffen regelingen.
Toevoeging	Afhankelijk van getroffen regelingen.
Aanwending	Afhankelijk van getroffen regelingen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	59	118	118	118	118	118
Stortingen	149	0	0	0	0	0
Verminderingen	90	0	0	0	0	0
Stand 31 december	**118**	**118**	**118**	**118**	**118**	**118**

Voorziening Spaarovereenkomsten personeel

Ook de overige voorzieningen lichten we toe:

Voorziening	Spaarovereenkomsten personeel
Grondslag	De gemeente is met een aantal personeelsleden een spaarverlof overeenkomst aangegaan. Voor de uit deze overeenkomsten voortvloeiende verplichtingen is een voorziening gevormd.
Looptijd	Afhankelijk van uitbetaling verplichtingen.
Toevoeging	Toevoeging afhankelijk van verplichtingen.
Aanwending	Aanwending afhankelijk van uitbetaling van verplichtingen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	105	116	116	116	116	116
Stortingen	13	0	0	0	0	0
Verminderingen	3	0	0	0	0	0
Stand 31 december	**116**	**116**	**116**	**116**	**116**	**116**

Voorziening Verlof Individueel Keuzebudget

Voorziening	Verlof
Grondslag	In de Cao Gemeenten 2021-2022 zijn afspraken gemaakt over de mogelijkheden van verlofsparen. Medewerkers kunnen vanaf 1 januari 2022 bovenwettelijke verlofuren opzij zetten voor later. De mogelijkheid van verlofsparen is geregeld in artikel 6.3 van de CAO. Hiermee kunnen medewerkers in alle levens- en carrièrefasen hun werktijd afstemmen op de eigen behoeften. De verlofspaaruren verjaren niet. Een werknemer mag op 31 december van een kalenderjaar maximaal 3.600 uur verlof hebben.
Looptijd	Onbepaald
Toevoeging	Jaarlijks op basis van het verlofoverzicht van 31 december.
Aanwending	Afhankelijk van de opname van verlof.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	552	780	780	780	780	780
Stortingen	228	0	0	0	0	0
Verminderingen	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	**780**	**780**	**780**	**780**	**780**	**780**

Voorziening Exploitatietekorten Grondbedrijf

Voorziening	Exploitatietekorten Grondbedrijf
Grondslag	Als een exploitatie een verwacht negatief resultaat op de einddatum laat zien moet hier volgens de geldende regelgeving een voorziening voor gevormd te worden.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	De noodzakelijk geachte financiële middelen voor dekking van negatieve saldi van grondexploitaties worden hierin gestort ten laste van de reserve 'Exploitatierisico's'.
Aanwending	Zodra een grondexploitatie wordt afgesloten, wordt het negatieve resultaat ten laste van deze voorziening aangezuiverd. Het tijdstip waarop dit gebeurt, is afhankelijk van de voortgang van de projecten en op voorhand lastig in te schatten.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand 1 januari	2.068	2.105	2.105	2.105	2.105	2.105
Stortingen	157	0	0	0	0	0
Verminderingen	120	0	0	0	0	0
Stand 31 december	**2.105**	**2.105**	**2.105**	**2.105**	**2.105**	**2.105**

Stille reserves

Er is sprake van een stille reserve als de reële waarde van een actief (bezittingen) hoger is dan de boekwaarde.

Met bovenstaande definitie lijkt het alsof de gemeente Etten-Leur rijker is dan uit de boekhouding blijkt. Maar dit betekent niet dat we ook meer te besteden hebben. Gemeenten kunnen dit verborgen vermogen niet zomaar omzetten in geld. Het gaat ten eerste om bezittingen met een publieke functie. Bij het afstoten van deze bezittingen versoberen of verdwijnen deze publieke functies.
Ten tweede zijn de meeste bezittingen niet of moeilijk te verkopen. Het gaat vaak om bezittingen waar in de markt eigenlijk geen vraag naar is, bijvoorbeeld scholen of overheidsgebouwen. Dat noemen we ook wel incourante onroerende zaken.

Omdat we de bezittingen om deze twee redenen vaak niet gemakkelijk kunnen verkopen, zijn stille reserves meestal niet relevant voor het weerstandsvermogen. Voor het weerstandsvermogen is het namelijk van belang dat het geld binnen één jaar beschikbaar is. Aanwezige stille reserves kunnen we hierdoor maar beperkt inzetten voor het weerstandsvermogen.

Algemene dienst

De Algemene dienst heeft de volgende stille reserves:.

Deelnemingen (aandelen en dergelijke)

Etten-Leur bezit stille reserves op deelnemingen. Deze middelen zijn niet vrij beschikbaar, omdat ze niet gemakkelijk te verhandelen zijn. Aandelen kunnen vaak pas verkocht worden bij beëindiging van die instelling. Bovendien vervallen de jaarlijkse dividendopbrengsten bij een eventuele verkoop van deelnemingen.

We zijn verplicht om onze deelnemingen voor de aankoopwaarde op de balans zetten. De waarde die een deelneming vertegenwoordigt kan (veel) hoger zijn. De hoogte van de deelnemingen op de balans zijn per 1 januari 2024 € 202.000.

Gronden

We hanteren als uitgangspunt dat gronden met een maatschappelijk nut niet in het vermogen van de gemeente worden meegenomen. Hieronder valt het volledige openbaar gebied.

Gebouwen

Bij gebouwen speelt een aantal factoren een rol bij de bepaling van de reële waarde. De aard van het gebouw (wel of niet incourant) is hierbij een belangrijke factor. Een vergelijking tussen bijvoorbeeld de WOZ-waarde en boekwaarde is in veel gevallen niet reëel.
Voor de incourante onroerende zaken geldt immers de gecorrigeerde vervangingswaarde. Deze waarde is niet de waarde in het economisch verkeer (reële waarde).

Verschillende gebouwen hebben een maatschappelijke waarde. Voorbeelden zijn scholen, sportcomplexen of wijkgebouwen. We kunnen van deze gebouwen de stille reserves wel te gelde maken, maar dat kan alleen door de panden te verkopen, terwijl de maatschappelijke bestemming van toepassing blijft. De waarde van deze panden is in dat geval naar verwachting in overeenstemming met de boekwaarde.

Op dit moment is de boekwaarde van ontmoetingscentra en jongerenaccommodaties laag. De marktwaarde schatten we hoger in maar om die te realiseren zijn ook kosten nodig. Of er netto dan nog steeds sprake is van een stille reserve is dan de vraag.
Op dit moment gaan we ervan uit dat er netto geen sprake is van een stille reserve.

Grondbedrijf

Deelnemingen

Het Grondbedrijf heeft geen deelnemingen.

Exploitatiegebieden

Binnen de exploitatiegebieden gaan we er van uit dat de aangekochte gronden en panden worden ingebracht bij - en onderdeel uitmaken van - de totale kostprijsberekening. Dit betekent dat hier geen sprake is van stille reserves.

Verspreide percelen en niet in exploitatie genomen gronden

Dit zijn gronden die niet bij een (toekomstig) exploitatiegebied horen, maar die toch een zekere waarde vertegenwoordigen. Voor de berekening van de stille reserves is het van belang dat deze gronden tegen taxatiewaarde in de boeken staan. Jaarlijks passen we als het nodig is de prijs per hectare aan de marktwaarde aan. De taxatiewaarde en boekwaarde zijn hier dus gelijk aan elkaar en daarom is er geen sprake van stille reserves.

Waarde stille reserves

Om een inschatting te maken van de stille reserve bij de gebouwen vergelijken we voor de diverse accommodaties de boekwaarde met de WOZ-waarde.

Naast de boekwaarde en de WOZ-waarde nemen we ook een eigen inschatting op.
Deze inschatting doen we op basis van de volgende uitgangspunten:

- de marktwaarde van sport- en multifunctionele accommodaties is ongeveer 55% van de WOZ-waarde;
- als wijk/jongeren- en culturele accommodaties worden overgedragen gebeurt dit om niet;
- voor multifunctionele accommodaties en voor accommodaties die we zelf gebruiken geldt dat we deze nog 20 jaar blijven gebruiken.

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2024	WOZ - waarde	Eigen inschatting
Sportaccommodaties	7.995	3.116	1.714
Multi functionele accommodaties	38.218	39.540	21.747
Ontmoetingscentra	20	1.018	560
Jongeren accommodaties	0	457	251
Culturele accommodaties	16.408	9.992	5.496
Eigen gebruik	16.408	20.890	11.490
Totaal	**79.049**	**75.013**	**41.257**

Conclusie

Uit dit overzicht blijkt dat we (in totaal) geen stille reserves hebben.
We gaan dan uit van het verschil tussen de boekwaarde en WOZ-waarde.
Het afstoten van panden kan wel tot een hogere opbrengst leiden wanneer de gemeenteraad besluit om daar woningbouw
mogelijk te maken.